

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING / 67. ÅRGANG

YRKE SER PÅ
LANDBRUKSFAG
I MEXICO

YRKE BESØKER
FAGSKOLER

LÆRLING PÅ
KIEL-FERGA

#4
2023

A photograph of three young men, likely apprentices, standing on a wooden platform or scaffolding at a construction site. They are wearing safety gear: hard hats (orange, white, and black) and high-visibility work clothes (yellow-green and blue). The man on the left is wearing an orange hard hat and a black long-sleeved shirt with yellow-green safety pants. The man in the middle is wearing a white hard hat and a dark blue jacket with 'ANCHTERIX' on the sleeve, and dark work pants. The man on the right is wearing a black hard hat and a yellow-green high-visibility shirt with blue safety pants. They are all looking towards the camera. The background shows the interior of a building under construction with wooden beams and scaffolding.

HER BYGGER DE
– og snart kan vi få
et nasjonalt senter
for yrkesfag

innhold

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 30 Lærlingen
- 32 Fotoreportasjen
- 60 Bokomtale
- 61 Petit
- 62 Skråblikk på yrke

FOTOREPORTASJE

Tema

Fagskolene

- 6 Stadig flere fagskolestudenter
- 8 Studentombudenes rolle
- 12 Her blir de landmålere
- 16 Fotografer og kunstnere

Nasjonalt senter for yrkesfag

- 20 Anbefaler nasjonalt senter

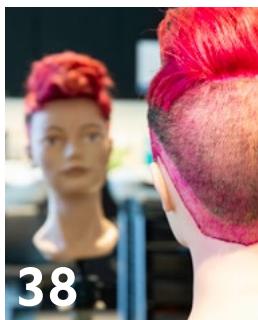
LÆRLINGEN

Reportasjer

- 26 Matnyttig i Mexico
- 38 Frisører på Kalnes
- 42 Her blir de urmakere
- 46 Blir barne- og ungdomsfagarbeider
- 49 Bygger for ekte kunder
- 52 Lærer har tømmerbedrift

Fagartikler

- 56 Hva sier rådgiverne om restaurant- og matfag
- 64 Mat og vin

YRKE

Ansvarlig redaktør:

Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 91 19 13 15
E-post: ws@utdanningsnytt.no
www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:

E-post: abonnement@utdanningsnytt.no

Abonnement kr 500,- per år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet.

Annonsekontakt

Grethe Ånerud, HS Media AS
E-post: utdanning@hsmedia.no
Telefon: 62 94 69 04 / 92 83 68 30

Medlemsservice

Kontakt Medlemsservice ved spørsmål
om abonnement og bladordningen,
adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

Send e-post til:
abonnement@utdanningsnytt.no

Utgiver:

Utdanningsforbundet
Hausmanns gate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres
etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-
plakatens regler for god presseskikk. Den
som likevel føler seg urettmessig rammet,
oppfordres til å ta kontakt med redaktøren.
Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager
mot pressen.

Forsidefoto: Alf Bergin

Layout: Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk: Ålgård Offset AS

Opplag: 9 077 ifølge Fagpressens
opplagskontroll. Godkjent per 2. halvår 2022
og 1. halvår 2023.

ISSN 1504-1905

Trenger vi et nasjonalt senter for yrkesfag?

Da Arbeiderpartiet og Senterpartiet forhandlet om en regjeringsplattform på Hurdalssjøen hotell høsten for to år siden, var opprettelsen av et eget nasjonalt senter for yrkesfag blant sakene som ble diskutert. Tanken om et senter var for lengst løftet fram i den offentlige debatten, og det var ikke overraskende at løftet om et slikt senter ble nevnt som en viktig del av regjeringens yrkesfagsatsing i Hurdalsplattformen.

Ønsket om et senter er noe som har stått høyt på agendaen både i LO og i NHO, og i flere av landets fylkeskommuner. Behovet for en samlet instans, som kan bidra både til å se yrkesfagernes fellestrekk, samle kompetansen som fins i norsk fagopplæring og fremme utvikling og forskning på fagene, har vært løftet fram som en viktig tanke for å styrke landets fagopplæring. Som et bakteppe presenterer NHO sitt årlige kompetansebarometer som tar temperaturen blant annet på behovet for faglært arbeidskraft. Godt støttet av statistikk fra Statistisk sentralbyrå så vet vi at mangelen på faglærte bare vokser. Det samme gjør behovet for faglærte yrkesfaglærere. For at ungdommene våre skal bli fagarbeidere, må jo noen lære dem opp, noen må stå klare som lærling-bedrift, noen må både mestre og kunne fagopplæringen godt nok til å være mentor for alle som følger etter.

I et slikt perspektiv tenker vi at et nasjonalt senter for yrkesfag er viktig. Dette kan bli en ressurs for alle der ute som gir hvert sitt lille bidrag til at vi fremover blir møtt av faglærte enten vi skal klippe håret, besøke en restaurant, levere ungene våre på skoler og i skolefritidsordninger eller levere bilen på verksted. Til alt dette trenger vi for eksempel faglærte frisører, kokker og servitører, barne- og ungdomsfagarbeidere og bilmekanikere. Vårt håp er derfor at arbeidsgruppens rapport om nasjonalt senter for yrkesfag ikke blir liggende i en skuff på kunnskapsministerens kontor, men sendes ut på høring til debatt i det ganske land.

Og at vi forhåpentlig allerede i budsjettåret 2025, ser at det bevilges penger til det som kan bli et fremtidig nasjonalt senter for yrkesfag.

Wenche H. Schjønberg

Skole-NM er avlyst neste år

OSLO Skole-NM 2024 er avlyst på grunn av usikkerhet knyttet til statlig finansiering.

– Det er skikkelig trist at vi må gå til dette steget, sier daglig leder i WorldSkills Norway Bjørnar Valstad til WorldSkills' nettsted.

Beslutningen om å droppe skole-NM neste år ble tatt i et møte mellom organisasjonen og fylkeskommunene.

Fra og med 2024 blir midler til arrangementer som yrkesfagskonkurransen til-delt fra en søknadsbasert tilskuddsordning som Kunnskapsdepartementet administrerer. Det er usikkert om WorldSkills Norways aktiviteter vil oppfylle betingelsene til den søknadsbaserte støtten.

Tidligere har WorldSkills Norway mottatt 4,1 millioner i grunntilskudd over statsbudsjettet. Neste år vil de ikke få mer enn 2,1 millioner i støtte. Den nye ordningen skal tre i kraft fra 1. juli neste år.

– Selv om vi håper at ting vil falle på plass etter hvert, kan vi ikke ta risikoen med å iverksette skole-NM, sier Valstad.

WorldSkills Norway er en ideell organisasjon som arbeider for å høyne statusen til, interessen for og kvaliteten på norsk yrkesutdanning. Yrkeskonkurranser er et viktig virkemiddel.

Oppretter sponsorprogram for å få flere inntekter

OSLO WorldSkills Norway oppretter et sponsorprogram for å få nye inntektsmuligheter etter at regjeringen gikk inn for å endre de offentlige støtteordningene til aktivitetene organisasjonen står for.

Det nye programmet har ifølge WorldSkills Norway tre sponsornivåer: gull, sølv og bronse.

Bedrifter og organisasjoner inviteres til å støtte yrkesfagsorganisasjonen, og daglig leder Bjørnar Valstad ser det som en attraktiv mulighet for de som er opptatt

av rekruttering til fag- og yrkesopplæring. Sponsorprogrammet representerer et positivt skritt mot økonomisk bærekraft, selv om det alene ikke er tilstrekkelig for å dekke organisasjonens økonomiske behov. Valstad appellerer til både offentlig og privat sektor om støtte.

– For å drive våre kjerneaktiviteter på et tilfredsstillende og forsvarlig nivå, og for å kunne videreutvikle våre beste unge fagarbeidere, trenger vi et totalbudsjett på 15 millioner kroner. Uten dette er vår kapasitet til å trene og forberede yrkeslandslaget samt arrangere og videreutvikle skole-NM og yrkes-NM betydelig underfinansiert.

– Et Yrkes-NM for lærlinger og unge fagarbeidere koster WorldSkills Norway et sted mellom 2,5 millioner og 4,5 millioner å arrangere, mens et skole-NM for elever i den videregående skolen koster tett på 1,5 til 2 millioner, sier Valstad.

Roadshow i Øst-Finnmark: For å trekke ungdom til bilfagene

KIRKENES I Øst-Finnmark valgte skole og lokalt næringsliv nye veier for å trekke ungdom til bilfagene.

På det de kalte et roadshow, fikk bortimot 160 ungdommer forsøke seg på å mekke bil, konkurrere i dekkskifte, bruke simulator for å lakkere en bil, se hvordan brannpersonalet jobber på en brannstasjon, og mye annet.

Ifølge nettstedet iFinnmark, som er nyhetsportalen til avisene Finnmark Dagblad og Finnmarken, deltok ungdom fra Bugøynes, Pasvik, Vadsø, Nesseby, Sandnes, Bjørnevatn og Kirkenes på roadshowet.

Kjell Malin, som er teamleder for bilfagene på teknikk og industrielle fag (TIF) på Kirkenes videregående skole, sier at han håper at roadshowet gjør bilfagene mer synlige og får flere ungdommer til å søke seg til TIF. Han brenner for yrkesfagene, men sier det har vært en utfordring å få nok søkere de siste årene.

En av ungdommene som er intervjuet,

Elias Pettersen, som er elev i 10. klasse på Nesseby oppvekstsenter, sier at han ennå ikke har bestemt seg for hva han skal velge på videregående.

Han er imidlertid fornøyd med å ha deltatt på roadshowet.

– Det har vært fint og lærerikt å være her, sier han.

Det er Norges Bilbransjeforbund som står bak konseptet roadshow. Vidar Strande, som er fagsjef for rekruttering og kompetanse i forbundet, sier at hensikten er å informere og inspirere elever gjennom praktiske øvelser og konkurranser.

Energibyen åpner i Bergen i januar

BERGEN Det har kostet hele 18 millioner kroner å utvikle den, og byen åpner dørene i januar neste år.

Energibyen er en utstilling som blir en del av vitensenteret VilVite i Bergen.

Hensikten med Energibyen er å få flere barn og ungdommer til å bli interessert i yrkesfag, og til å ønske å lære seg mer om energisektoren.

– Vi ser en utvikling hvor stadig færre velger å gå i en yrkes- og realfaglig retning. Et av de overordnede målene våre er derfor at den nye utstillingen skal inspirere unge til å se at det fremdeles er mange spennende karrieremuligheter knyttet opp mot energi, sier prosjektleder for Energibyen hos VilVite i Bergen Inger Høstmark til nettstedet nemitek.no

NemiTek er en bransjeforening for alle som jobber med VVS, energi og miljøteknikk, og består i dag av over 4 000 medlemmer fra hele landet.

I Energibyen er det 30 interaktive installasjoner, hvor de besøkende kan for-dype seg i ulike kilder til energi. I et av husene i byen er det mulig å gå inn og gjøre ulike energivalg, og så se hvordan dette virker inn på energiforbruket.

Leder for NemiTeks lokallag i Bergen, Birthe Espeland, applauderer satsingen og er blant de som har vært i møte med VilVite.

– Dette er en del av det som skal til for å få flere til å velge yrkesrettet utdanning, blant annet VVS-faget. Sistnevnte spiller en helt sentral rolle i den grønne transformasjonen som verden skal gjennom. Faget byr på enorme muligheter og er kanskje noe av det mest fremtidsrettede og spennende man som ung i dag kan velge, sier Espeland.

I Norge er det mer vanlig å bytte fra yrkesfag til studieforberedende enn i resten av OECD

OSLO Én av fire elever på yrkesfaglige utdanningsprogram bytter til og fullfører et studieforberedende utdanningsprogram.

Rapporten Education at a Glance 2023 viser at 25 prosent av elevene som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram høsten 2015 i Norge, gikk ut av videregående med studiekompetanse innen 5 år, melder Utdanningsdirektoratet.

Det er høyere enn alle de andre OECD-landene.

Latvia har den nest høyeste andelen elever som fullfører et studieforberedende utdanningsprogram selv om de startet på yrkesfag, med 13 prosent. Til tross for at Latvia er landet som tettest følger Norge, er dette likevel hele 12 prosentpoeng lavere enn her til lands.

Tilsvarende tall for Finland og Sverige er henholdsvis 1 og 2 prosent.

Ny rapport: Fagfornyelsen virker etter hensikten

OSLO Utdanningsdirektoratet har evaluert fagfornyelsen, og de konkluderer med at mer praksis i yrkesfagene gjør elevene mer motivert til å fullføre videregående.

De nye læreplanene for yrkesfag har gitt mer praktisk opplæring og forbereder elevene bedre til arbeidslivet, viser en ny

rapport. – Dette er en del av en positiv trend vi ser for yrkesfagene, sier direktør Morten Rosenkvist i Utdanningsdirektoratet.

– Det er veldig positivt at endringene i læreplanene både faller i god jord hos lærere og øker motivasjonen til elevene, sier Rosenkvist.

Evalueringen viser også at skolene er mindre preget av teoriundervisning i klasserom.

– Elevene trives når de er ute i bedrifter og får prøvd seg i det virkelige arbeidslivet. Vi ser at det å være en del av et yrkesfelleskap er viktig for motivasjonen, sier Rosenkvist.

Utdanningsdirektoratets nyeste rapport er en del av en større evaluering av fagfornyelsen for yrkesfag, som ble innført fra høsten 2020. Evalueringen vil foregå samtidig som reformen gjennomføres i skoler og bedrifter. Den skal avsluttes i 2025.

Lederskribent: – Det er på tide å skape en historie de unge kan tro på

BERGEN «Nok en valgkamp har vist at vi ikke evner å stå sammen om helt opplagte problem. Det er på tide at vi lager en historie de unge kan tro på».

Det skriver Sølve Rydland, politisk redaktør i Bergensavisen.

Han konkluderer med at ingen har klimapolitikk for de med kjledress.

«I en god historie bør det stå noe på spill. Det må være farer som truer, men det må også være et håp om at det faktisk kan gå bra.»

I lederartikkelen sammenligner han det politiske Norge med en Hollywood-film. Han mener at skal vi komme oss noen vei med klima- og energipolitikken, må vi ha en historie flere kan tro på.

«I den tungt oljeavhengige regionen vi bor i, startet en hel del unge mennesker på videregående denne høsten. Mange av dem har lyst til å jobbe i industrien med kjledress og vernehjelm. Dette er ung-

dommer som har tatt det valget vi vil de skal gjøre», skriver han og viser til at dette er ungdommer som har valgt yrkesfag, og som ser for seg en fremtid innen olje og gass.

«Men kan vi garantere disse ungdommene en trygg framtid? Nei, det kan vi faktisk ikke», skriver Rydland.

NHO etterlyser bedre utstyr på yrkesfag

RØROS «Ungdom som velger yrkesfag fortjener ikke å bli møtt med foreldet og dårlig utstyr, som har ligget der siden foreldrene deres gikk på videregående», skriver to NHO-topper i et leserinnlegg i Arbeidets Rett.

De to, direktør for kompetanse og innovasjon, Rebekka Borsch, og regiondirektør, Jon Kristiansen, skriver i et debattinnlegg at ungdom som velger yrkesfag, fortjener oppdatert utstyr for å sikre en praktisk og relevant opplæring.

De rapporterer om behovet for kompetente fagfolk, spesielt innen teknologi- og industrifag, elektro og bygg- og anleggsteknikk.

De oppfordrer de nye fylkestingspolitikkerne i Innlandet til å prioritere oppdatert utstyr for å sikre nødvendig opplæring og styrke rekrutteringen til yrkesfag.

«Du lærer ikke å kjøre i en parkert bil, sier det. For å mestre noe kan du ikke late som; du må øve og få praktisk erfaring. Det gjelder også ungdommene som velger yrkesfag», skriver de i innlegget og fortsetter:

«En av de viktigste jobbene de nye fylkestingspolitikkerne i Innlandet har nå etter valget, er å bidra til at det utdannes nok kompetente fagfolk. Dette kan de gjøre ved først å kartlegge behovet for utstyr ved de yrkesfaglige linjene på skolene de har ansvar for. Deretter bør de bevilge penger til oppdatert utstyr. For dersom elevene som velger yrkesfag ikke får den opplæringen de trenger, vil konsekvensen på sikt være at arbeidsplasser går tapt, og lokalsamfunn bygges.»

Over 30 000 studerer på en fagskole

OSLO «En stor milepæl.» Slik beskriver forsknings- og høyere utdanningsminister Sandra Borch (Sp) det faktum at det nå er over 30 000 fagskolestudenter i Norge.

TEKST WENCHE SCHJØNBERG

– På få år har vi doblet antallet studenter ved fagskolene. Her utdannes det kandidater som vi har stort behov for,

både i næringsliv og offentlig sektor, sier hun.

For neste år foreslår regjeringen at

det settes av penger til 500 nye studie-plasser ved de norske fagskolene.

Altfor lite, sier fagskolestudentene.

Campus Kristiana flyttet denne høsten inn i nyrenoverte lokaler i Oslo. Dette er skolegården, en piazza i nyrenessanse. Skolen huser 2 000 elever fordelt på 10 000 kvadratmeter. Foto: Helge Mikalsen / NTB

– Vi vet at landets kompetansebehov tilsier behov for langt flere fagskoleplasser. I Hurdalsplattformen lovet regjeringen 5 000 nye studieplasser over en periode på fem år, sier Thea Tuset som er leder i Organisasjon for Norske Fagskolestudenter.

NASJONALT OMBUD Hun er også lite fornøyd med at regjeringen ikke går inn for å opprette et nasjonalt studentombud for fagskolestudentene.

Høsten 2019 ble det lovfestet at alle studenter ved fagskole skal ha tilgang til et studentombud, men i 2023 er dette fortsatt langt fra realiteten for alle studentene. Når fagskolesektoren vokser og kvaliteten øker må også studentene være med på lasset, sier Tuset.

Ifølge fagskolestudentenes organisasjon, har en av ti fagskolestudenter ikke adgang til noen studentombudsordning.

– Dette er et alvorlig problem som regjeringen enkelt kunne ordnet ved å bevilge tre millioner over statsbudsjettet til opprettelsen, understreker Thea Tuset.

SATSER STORT Forsknings- og høyere utdanningsminister Sandra Borch fremholder imidlertid at regjeringen satser hardt på fagskolene.

– For regjeringen er dette et av våre viktigste mål: Uansett sosial eller kulturell bakgrunn, uansett hvor i landet du bor, uansett økonomiske forutsetninger – alle skal ha mulighet til å utvikle seg, bli utfordret og bli kvalifisert, sier hun.

FLEST MENN Det er et stort mangfold av norske fagskoler, og det fins både offentlige og private utdanninger.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse fører fagskolestatistikk, og har en nasjonal database med statistikk om norsk fagskoleutdanning.

I denne basen er det nå 30 387 studenter ved norske fagskoler, det er litt flere menn enn kvinner som går på fagskolene og det finnes 60 fagskoler i Norge. De fleste går på nettbaserte studier, mens det er flest studenter som går på en fysisk fagskole, i Oslo. Møre og Romsdal er det fylket som har færrest studenter på studiested.

STORT MANGFOLD Det er mulig å studere alt fra astrologi til kunst til helsefag til tekniske fag på norske fagskoler. Det finnes også meningsbærende fagskoler, som for eksempel Frelses-

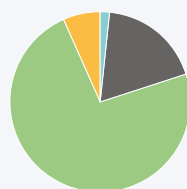
armeens offisersskole. Skolen har offentlig godkjenning, men det er ikke gitt at alle kan gå på den. For å komme inn, må kandidatene gjennomgå en skikkethetsvurdering, den innebærer at man må være soldat i Frelsesarmeen og aktiv i sitt korps (menighet).

Noen fagskoler gir en bred høyere yrkesfaglig utdanning, andre er knivskarpe i sin innretning mot et yrke. For eksempel utdanner Norsk fagskole for lokomotivførere fremtidige lokomotivførere, mens Pilot Flight Academy utdanner fremtidige piloter. ❖

Nøkkeltall

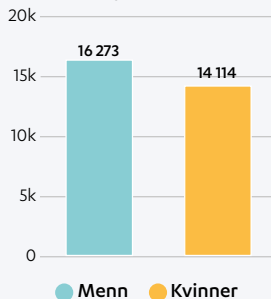
Fagskolen rapporterer data om aktive studenter to ganger i året, til fristene 15. mars og 15. oktober. Tallene nedenfor er alltid hentet fra siste rapportering.

Det finnes 60 fagskoler i Norge

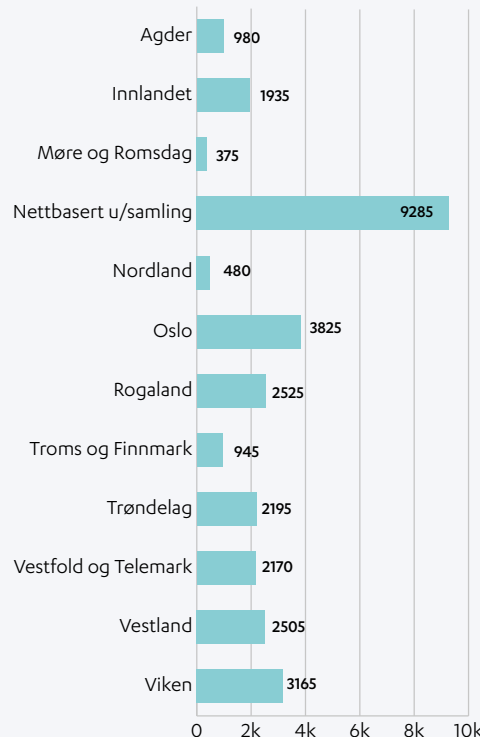
● Annet: 1
● Fylkeskommunal: 11
● Privat: 44
● Statlig: 4

30 387 studenter* ved norske fagskoler

● Menn ● Kvinner

Geografisk fordeling av fagskolestudenter*

* I DBH-F er studenttallet basert på en hodedtelling innenfor hvert utdanningstilbud. Studenter som er registrert på mer enn ett utdanningstilbud innenfor samme semester vil telle med flere ganger.

Studentombud for fagskolene:

Gir hjelp til studenter som er i konflikt

TRONDHEIM En samtale med studentombudet for å få sortert tankene kan være til god hjelp hvis en student er i konflikt med skolen. Åse Hestvik Larsen står klar til å gjøre jobben.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Nå har alle fagskolestudentene fra Sunnmøre til Finnmark fått sitt eget studentombud. Åse Hestvik Larsen begynte i stillingen høsten 2023, og jobber hardt for at ordningen skal bli bedre kjent. Dette er en del av Midt-Nord-samarbeidet.

– En stor del av arbeidet mitt nå i starten dreier seg om å gjøre ombudet kjent. Det er både laget film og ombudet har fått egen nettside. Jeg skal være en nøytral og uavhengig bistandsperson for studentene og passe på at de får oppfylt rettighetene sine, sier Åse Hestvik Larsen, som har kontor i Trondheim. Distriktet hun har ansvar for, er stort. Telefonmøter og digitale møter vil bli det mest vanlige.

Det hører også med at ombudet har taushetsplikt, tjenesten er gratis og det er helt uforpliktende å ta kontakt.

Mange tenker at fagskolestudentene er voksne og kan ordne opp selv, men ombudet mener det er nyttig å vite at det finnes en nøytral person, hvis de trenger hjelp.

Studentombud Åse Hestvik Larsen har kontor i fylkeshuset i Trondheim. Hun er klar til å reise både mot nord og mot sør hvis det skulle være behov for det.

– Alle skal kjenne at de har det trygt og godt i læringsmiljøet. Jeg er verken advokat eller psykolog, men kan gi råd og veiledning, sier studentombudet, som har lang erfaring fra skoleverket og kjenner utdanningsløpene.

En viktig oppgave når studentene henvender seg, er å forklare prosedyrer og regelverk. På et møte mellom studenten og skoleledelsen kan ombudet være med som nøytral bisitter i rommet og passe på at alt går rett for seg etter lovverket.

– Jeg skal være en person som lytter, sier Hestvik Larsen. Hun beskriver at sakene kan variere i hennes område, som i Sørøst-Norge. Når studentene har vært i praksis, kan det bli reist tvil om de er skikket til å være i yrket. Det kommer også inn klager på studiekvaliteten og at det ikke er samsvar mellom emneplan og det som skjer i praksis.

– Vi har et felles mål, vi skal være partnere i kvalitet ved fagskolene. Det beste er å få til en god dialog hvis det er konflikt. Da kan den løses på lavest mulig nivå, sier Åse Hestvik Larsen.

Ingen sak er for liten eller stor, men en ting er klart:

– Jeg kan ikke gjøre jobben for studentene, men støtte dem underveis og gi innspill. ❖

Studentombud Maija Heinilä skal arbeide for å finne en løsning som er god for alle.

Ombudet kan hjelpe når det oppstår konflikter mellom studentene og fagskolen

BORRE Studentombud Maija Heinilä tror hun kan oppleves som en summende mygg i øret, men hun er ikke i tvil om hvilke saker som er de tøffeste. Det er når studenter blir kalt inn til en vurdering av deres skikkethet, og da gir hun råd og veiledning.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

– Det kan være lurt å være forsiktig med hva du legger ut på sosiale medier, råder Maija Heinilä, som har vært studentombud for de åtte fagskolene i Sørøst-Norge de siste fire årene. Innholdet på nett kan føre til at en student blir vur-

dert som uskikket til det yrket hen har valg. Da Heinilä møter Yrke, har hun akkurat avsluttet en telefonsamtale med en gråtende student som trengte hjelp.

Studentombudet skal verken være advokat eller psykolog, men bistå par-

>>

tene i å løse konflikter på lavest mulig nivå. Sakene kan variere fra klager på studiekvalitet eller karakterer til å hjelpe studenter med å få tilrettelagt undervisningen der det er behov.

– Det er kommet få henvendelser sammenlignet med det som er vanlig ved universitetene. Jeg vet ikke om det er fordi fagskolene har alt på stell, eller fordi det er for dårlig kjent at skolene har et studentombud, sier Maija Heinilä. Selv har hun sendt e-post til alle de 6948 studentene hun er ombud for, med informasjon om ordningen.

KLAGER PÅ OPPLEGGET Ombudet får henvendelser både fra enkeltstudenter og fra tillitsvalgte som representerer mange.

Det kan være reaksjoner på at studieplanene kommer for sent, ikke er detaljerte nok, eller at det de ikke oppfyller kravene til Norsk organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

– Studentene er opptatt av vurdering og karakterer, ikke minst når det gjelder gruppearbeid, og synes det er urettferdig hvis de har med noen som ikke jobber, sier Marija Heinilä.

Hun skal passe på at fagskoleloven, fagskoleforskriftene og de lokale forskriftene blir fulgt.

Ombudet liker fagskolenes engasjement og innsats for høyere utdanning innen yrkesfagene, men mener at det også er mye tull og kaos i denne verdenen.

– Det er mange lærere inn og ut, og selv om de behersker faget sitt, kan det oppstå tvil om hvor gode de er til å undervise. Jeg kan bli kontaktet av en tillitsvalgt som jobber på vegne av hele klassen. Da ser vi på hva vi kan gjøre for å komme fram til en god løsning og på denne måten også heve kvaliteten for

En av oppgavene til studentombud Maija Heinilä er å gjøre ordningen kjent. På fagskolen Vestfold og Telemark kan ikke studentene unngå å få med seg informasjonen.

fremtidens kull, sier ombudet.

Nedleggelse av studier som er i gang, eller flytting midt i skoleåret, har også bydd på problemer.

Er det vanskelige konflikter som må løses fort, hopper Maija Heinilä i bilen og kjører til utdanningsstedet. Ellers jobbes det mye fra kontoret via telefon og skjerm.

SKIKKET ELLER IKKE Det triller flest studenttårer etter varsel om skikket-hetsvurdering. Dette vil si at skolen vil

undersøke nærmere om studenten er skikket til det yrket som er valgt.

– Prosessen er belastende. Studenten som får en tvilsmelding, vet ofte ikke konkret hva det gjelder, og blir naturlig nok engstelig, sier Heinilä, som har vært med ved flere slike møter. De fleste reaksjonene er kommet i forbindelse med at studenten har vært ute i praksis, og ombudet kommer med en klar advarsel:

– Vær veldig forsiktig med hva du legger ut når du deltar i lukkede grup-

per på sosiale medier. Dette kan utarte, taushetsplikten står på spill, og det kan bli til ei skikkelig smørje hvis noen tar skjermdump og sprer det videre.

De fleste av disse sakene går til utvidet veiledning.

Grenseoppgangene er heller ikke alltid enkle.

– Grovt forstyrrende adferd, hva er det? spør ombudet, som ofte savner dokumentering.

I alle saker er ombudet avhengig av å få informasjon fra begge sider, og hun skal verken ta side eller prosedere, men forsøke å få til en løsning som er god for alle.

MANGEL PÅ TILRETTELLEGGING Mange studenter har behov for at hverdagen blir tilrettelagt slik at de kan følge undervisningen på en god måte. I denne forbindelsen kommer det mange henvendelser til ombudet. Det kan spenne fra dysleksi til dårlig hørsel eller vond rygg.

– Svaret vi ofte får fra fagskolene, er at det ikke blir tilrettelagt ute i yrkeslivet, derfor gjør ikke de det heller. Men i et inkluderende samfunn er det ikke lov å holde folk utenfor, så det vi snakker om, er universell utforming, der det er tilrettelagt for alle. Det kan også stå på penger, for mitt inntrykk er at fagskolene er underfinansierte, sier ombudet.

Mange av studentene på fagskolene har et annet morsmål enn norsk, og det kan oppstå forviklinger. Rådet til lærere og skoleledelse lyder:

– Ikke gi lange, muntlige beskjeder. Det kan være vanskelig å sortere. Gjør det skriftlig, kort og klart. Da blir det for eksempel aldri tvil om når oppgaven skal leveres eller hvordan.

Maija Heinilä er klar på at studentene ikke alltid har rett. De må blant annet forstå at de ikke kan klage på den muntlige karakteren, og det finnes grenser for hvor kravstor det er greit å være. ❖

ANNONSE

TRENGER DIN SKOLE KOMPETANSEHEVING?

I Fagmedlem får du tilgang til fagstoff om lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker. Innholdet er praksisnært og relevant for dagene dine i klasserommet.

Når din skole blir fagmedlem, får alle lærerne egen brukertilgang. Det betyr enkel tilgang til kompetanseheving for alle lærerne – ikke bare spesialpedagogisk koordinator eller noen få utvalgte!

I Fagmedlem får du blant annet tilgang til:

- Nytt webinar hver måned.
- Tilgang til alle webinarer i opptak.
- Direktestrømming av konferanser.
- Mange nyttige fagartikler.
- Alle lærere får personlig bruker.

BLI FAGMEDLEM

Les mer på dysleksinorge.no

Per Ivar Gjengedal har undervist alle kullene siden 1987. Her veileder han Guro Solem (i midten), som går fra barnehage til landmåler. Faglærer Line Folstad til høyre.

Kommer fra hele landet for å bli landmålere

STØREN Studentene har omringet hele det store skoleområdet. Her står de med gule totalstasjonsstativ og lange staver og gjør nøyaktige beregninger under ledelse av Line Folstad og Per Ivar Gjengedal. Snart blir de fremtidige landmålerne spredd over hele landet.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Ser du på studentgruppa, kan det se ut som alle veier fører til landmåler. I klassen som går deltid, møter vi blant andre en lærer, en helsefagarbeider og ei som kommer fra barnehage. Heltidsstudentene er betydelig yngre og har gått mer rett på sak. De vet at det finnes gode jobbmuligheter etter disse to årene, og i klassen er det også mange unge fra Gauldal.

Trøndelag høyere yrkesfagskole (THYF) er den eneste som tilbyr landmålerutdanning på fagskolenivå her i landet, og det er mulig å komme inn med variert bakgrunn. Både studiekompetanse og alle slags fagbrev gjelder. Relevant praksis på fem år gjelder også.

– Landmålerne er etterspurt kompetanse blant annet i bygg- og anleggs-

bransjen, og vi har også en del studenter med denne bakgrunnen. Det er nyttig å ha folk med den riktige erfaringen i klasserommet, sier Bjørn Ketil Hovin. Han er utdanningsleder for bygg, anlegg og geomatikk ved Trøndelag høyere yrkesfagskole, og selv landmåler i bunnen.

NØYAKTIG ARBEID For å bli landmåler må du venne deg til et høyt presisjons-

Bjørn Ketil Hovin.

nivå. Dette gjelder både ute på byggeplassen og inne ved skrivebordet.

– En landmåler må kunne vite hvordan utstyret fungerer, måle nøyaktig og kontrollere

at planene blir fulgt. Du skal vite mye om kart, terrengmodeller og masseberegning. Dette gjelder også når det skal bygges veier, tunneler og kraftanlegg, sier Hovin.

Det har vært en enorm utvikling i bransjen. Digitaliseringen har gått fort, og via posisjons-satellitter er det mulig å skaffe mye data på kort tid. Droner er også blitt et nyttig hjelpemiddel for kartleggingen.

FOR LITE KJENT Fremtiden ser lys ut for de som har valgt denne utdanningen. I vår ble det uteksaminert 23 landmålere, og alle er i jobb.

Utdanningen skulle gjerne hatt enda flere søkere. Derfor mener de ansatte at den bør bli enda bedre kjent rundt om i landet.

– Vi gir relevant utdanning og har god kontakt med bransjen, noe som samsvarer med THYFs visjon, som er «Fremtidsrettet kompetanse i samspill med næringslivet». Studentene har også en praksisperiode der de er utplassert i et firma, og de skal til slutt fullføre et hovedprosjekt, sier Bjørn Ketil Hovin.

LÆRER MED TI ÅR PÅ ANLEGG Faglærer **Line Folstad** er ute med deltidsstudentene denne dagen. Hun går fra gruppe til gruppe, sørger for at måleinstrumentene blir riktig plassert, sjekker dataene og svarer på spørsmål. I tillegg til å undervise er Folstad studiestedsansvarlig på THYF Gauldal, og har selv utdanning fra fagskolen.

– Da jeg vokste opp, visste jeg ikke hva en landmåler var for noe. Etter videregående gikk veien til forsvaret, men jeg fikk en skade og måtte trene meg opp. Imens tok jeg landmålerutdanning og bestemte meg for at jeg ville inn i bygg- og anleggsbransjen. Den er mangfoldig, og det er aldri en lik dag på jobb, sier Line Folstad, som

BEGYNT FRA NULL Mange av deltidsstudentene hadde ingen erfaring fra bygg- og anleggsbransjen før de kom til skolen. Guro Solem står og kikker inn i en totalstasjon, som er like knallgul som regnjakka hennes, og får ikke opplysningene til å stemme.

– Her er det en teknisk feil vi må finne ut av, lyder fasiten fra lærer Line Folstad.

Denne klassen går andre året på fulltid, og Ada Løkken Knudsen (til venstre) og Andrea Marie Hanshus har vært klare på at de ville bli landmålere.

har hatt oppdrag både som kvalitetsleder, produksjonsleder og anleggsleder.

Faglæreren har jobbet ti år på anlegg, og har blant annet vært med på å bygge tre broer og tre undersjøiske tunneler i forbindelse med Nordøyvegen. Dette er en av stolhetene, og veien vant årets anlegg i 2022. En annen interessant oppgave var å bygge en togstasjon inne i fjellet i Holmestrand.

– Framtidens landmålere har mange muligheter. De kan jobbe med kartverk, i kommunene eller hos små og store entreprenører. Vi er ettertraktet i markedet og får henvendelser fra mange firmaer som har lyst til å komme til fagskolen for å presentere seg, sier Line Folstad. Hun anbefaler heltidsstudentene å ta en sommerjobb mellom skoleårene, for å kjenne på kroppen hva de går til. De er også utplassert i praksis en dag i uken.

Da Guro Solem skulle velge utdanning, hadde hun ikke i tankene at hun kunne bli landmåler.

– Jeg fulgte strømmen og tok fagbrev som barne- og ungdomsarbeider, og nå jobber jeg i barnehage.

– *Hvorfor skifter du beite?*

– Etter hvert var jeg gått litt lei, hadde lyst til å jobbe innen anlegg og syntes landmåler høstes spennende ut, sier Guro Solen. Hun går andre året og møter opp til undervisning hver fredag, mens andre følger undervisningen på nett. Nå er studentene inne i en undervisningsuke, der alle er samlet.

I en gruppe bak skolen finner vi tre andre studenter som hjelper hverandre med oppmåling. En av dem er Magnus Width Kjenstad, som er tillitsvalgt. Han har sluppet taket i studier på NTNU og er nå ansatt som landmåler.

– Jeg fikk jobben da de hørte at jeg >>

Deltidsstudentene er samlet for å ha praktiske oppgaver. Det er fra venstre André Augdal, Heidi Dypdal, Magnus Width Kjenstad og faglærer Line Folstad.

skulle starte her, for det er et fortrinn.

Med seg i gruppa har han André Augdal og Heidi Dypdahl, som jobber i helt andre yrker. Førstnevnte er trafikkklæringen som hadde lyst på forandring i hverdagen, og i bunnen har han fagbrev som servitør. Heidi Dypdahl er helsefagarbeideren som hadde lyst til å prøve noe nytt.

Henrik Dulsrud Wilhelmsen har en helt annen bakgrunn. Han er lærer ved avdelingen for bygg og anlegg ved fagskolen i Nord, er tømrer i bunnen, har selv gått fagskole og har år som prosjektleder. Kunnskapen som landmåler vil komme godt med når han underviser egne studenter.

MER MÅLBEVISSTE Klassen med deltidsstudenter har matematikkundervisning inne i klasserommet. Her er det mange som har staket ut kursen mot landmåler tidlig, og nå går de andre året på fagskolen.

– Jeg har hatt lyst til å bli landmåler siden jeg var 17, for onkelen min jobber som dette, sier Ada Løkken Knudsen.

Hun har bakgrunn fra bygg- og anleggsteknikk på videregående, og gikk rett på påbygg for å kunne søke uten fagbrev. I ferien har hun hatt sommerjobb som landmåler.

Ved siden av sitter Andrea Marie Hanshus, som kommer fra studiespe-

Henrik Dulsrud Wilhelmsen er lærer ved fagskolen i Nord. Nå utvider han fagfeltet sitt og får råd av Line Folstad.

sialisering, men har flere i slekta som har tatt utdanning som landmålere, og vet at det har et godt rykte.

MR. LANDMÅLER TAKKER FOR SEG

Per Ivar Gjengedal (73) startet med landmåling i 1976, og har undervist alle kull på Støren siden 1987. Nå har han passert aldersgrensen, men fungerer som vikar til etterkommeren er på plass.

– Jeg kommer til å savne alle de hyggelige folkene, og det blir mye tid å fylle, sier veteranen.

– Hva er det viktigste som landmåler?

– Du må ta deg tid til å kontrollere, for selv om det er mye mas i bransjen, er det kostbart å gjøre feil. I min tid som landmåler er mye blitt automatisert, og det har kommet nye instrumenter. Likevel er det viktig å ha med seg teorien som ligger bak. Oppstår det en feil, må du forstå hva du gjør, sier Per Ivar Gjengedal, som kommer til å savne både studenter og kolleger. ❖

Veien til kunnskap, en mer spennende jobb, høyere lønn og nye muligheter.

**Vi utdanner
folka Norge
trenger!**

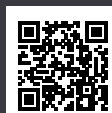
«Skolen har kompetente lærere som så og utfordret meg. De la til rette for relevant og oppdatert kobling mellom teori og praksis.»

Student

Fagskolen
Innlandet

Scann koden
med mobilen og
les mer på nett!

Norsk Fotofagskole:

Tilbyr både yrkes- og kunstutdanning

TRONDHEIM Takhøyden er stor på Norsk Fotofagskole. Her kan du få en yrkesrettet utdanning innen foto og film, eller velge en kunstnerisk retning. Rektor GT Nergaard er forbildet mange mener har lyktes med begge deler.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Rammene for Norsk Fotofagskole er som klippet ut av en film. Undervisningen skjer i et 100 år gammelt industribygg i Ilsvika, og med litt fantasi kan du kjenne lukten av fisk, soda og klorkalk, og veggene hvisker om konkurs og grovt underslag i tidligere tid.

På 1970-tallet var industriens tid over, og kunstens tid begynte. I 2001 åpnet dørene til Norsk Fotofagskole, der vi nå finner rundt 75 studenter.

Noen vil påstå at i dag kan alle ta bilder, for vi knipser og snapper i alle retninger med mobilen. Til det har

rektor GT Nergaard et enkelt svar:

«Å si at alle kan fotografere er det samme som å si at alle kan lese og skrive».

Selv var han en sjenert, liten gutt, som utviklet seg til «han med kameraet.» Og i oppveksten var det ingen ting som tydet på at dette var en fremtidig modell og mote fotograf, som skulle gjøre seg bemerket i de rette miljøene i California. Så noe skjedde på veien.

Men la oss først bli litt bedre kjent med fotofagskolen.

HÅNDVERK OG KUNST Da fotografutdanningen forsvant fra de videregående skolene, oppsto det et tomrom. Det var et behov for å ta vare på håndverket og utdanne fagfotografer, og samtidig manglet det en utdanning for kunstoffotografer. Nå fikk dette plass under samme tak. I tillegg har Norsk Fotofagskole tilbud om et prosjektår, beregnet på erfarne fotografer.

– Styrken vår er at vi ligger i krysningspunktet, mener rektoren.

Studentene skal tilegne seg teknisk

GT Nergaard er rektor ved Norsk Fotofagskole, utøvende kunstner og engasjert i mye av det som skjer i Foto-Norge.

Gjett hvor? Toalettgangen på Norsk Fotofagskole.

kompetanse, og de har også analog opplæring, der de jobber i mørkerommet. Neste punkt er estetisk forståelse, for det er essensielt å kunne formidle en følelse.

– Kan du også svare på spørsmålet «Hva handler dette om?», så står du stødig, sier GT Nergaard.

Rundt om i lokalene er elevene i sving med å fullføre et magasin de har laget sammen. Det inneholder både aktuelle saker, portrett, mote, mat og livsstil. Nye motiv må på plass, og bildene som er tatt, diskuteres.

FLERE TYPER STUDENTER Det finnes flere måter å tenke på når du skal fotografere, og rektoren forklarer det slik:

– Du kan se ut av et vindu eller inn i et speil. Vi ser at mange av studentpro-

sjektene er selvsentrerte, og de ønsker å si noe om seg sjøl, familien eller vennene, forteller rektoren.

Andre vender kameraet utover og er mer nysgjerrige på hva som skjer der ute.

Studentene kommer fra hele landet, og det er stor spredning i alder, men flertallet er i midten av 20-årene.

– Når det gjelder typen studenter, utgjør en stor andel ytterpunktene. På den ene siden finner vi dem med ekstremt gode karakterer og på den andre de som har feilet på videregående, men er lidenskapelig opptatt av foto, og vi ser at de fungerer godt sammen, sier rektoren.

Tidligere var det tydelige grenser mellom de ulike fotosjangrene. Nå er disse nesten visket ut, og studiofotografering, presse, mote og reklame glir

over i hverandre, og i tillegg er film kommet mye sterkere.

Det har også åpnet seg nye markeder nå, der det er behov for visuell kommunikasjon. Dette kan gjelde alt fra politi og brannvesen til sykehus.

– Kan du kommunisere det nye språket, er det alltid bruk for deg, og du kan finne plassen din i markedet. Samtidig trenger vi en poetisk tilnærming til foto, som treffer på et annet vis, sier GT Nergaard.

Fotofagskolen har ved siden av egne lærere koblet til seg dyktige forelesere og mentorer utenfra, og den har stor nytte av rektorens brede kontaktnett.

REKTORENS FORVANDLING GT Nergaard vokste opp som en sjenert gutt i Trondheim. Han var glad i TV og film >>

og ville gjerne bli tegneserietegner.

– Jeg hadde egenmotivasjon, brukte energi på det jeg likte, og var ikke så pliktoppfyllende andre veien. I sjuen-deklasse var det mulig å ha foto og film som valgfag, og pappa var hobbyfotograf, så jeg fikk et speilreflekskamera som 14-åring, sier Nergaard. Han ville komme seg ut, og ikke være introvert, og det førte til at han ble «han med kameraet». Men han hadde ingen planer om å bli profffotograf.

På videregående var tanken å bli arkitekt, men først skulle han i forsvaret.

– Mens jeg ventet på opptak som

marinejeger, så de at jeg hadde foto- og filmbakgrunn, og jeg gikk over og drev velferdskontoret, der det var behov for slike ferdigheter.

Det var nå GT Nergaard bestemte seg. Han ville til utlandet og få utdanning hos de beste i verden. Turen gikk til The Brooks Institute of Photography i California, som hadde høy status.

– Jeg var i en boble der mange andre ville det samme som meg og hadde store ambisjoner.

Den unge norske mannen kom i gang fort, og retningen han valgte, var mote. Han kombinerte jobben som

fotograf med å være modell, sjenansen var jaget bort, og han var å finne både bak kameraet og på catwalken.

GT Nergaard.

Liker det litt gammeldags

Anne van den Hooven (23), fra Feda i Agder

I dag håndterer Anne van der Hooven kameraene hun har tilgang på, med den største selvfølge. Men da hun i tenårene skulle velge yrkesretning, var foto aldri med i planene. Hun gikk studiespesialisering og utdannet seg til vernepleier.

Endringen skjedde da hun valgte å gå et år på Fana folkehøgskole, der de har en linje for analog fotografering.

– Jeg er av typen som leser bøker, liker vinylplater og hører på gammel musikk. Da passer det også inn med analogt kamera og mørkerom, sier 23-åringen.

På folkehøgskolen fikk de besøk av GT Nergaard, som fortalte om fotofagskolen, og nå går Anne van der Hooven der på andre året.

– Jeg har lyst til å lære mer om teknikkene og ulike sjangere, liker aller best å ta portretter i studio og er nysgjerrig på mennesker og forskjellige historier.

En av oppgavene til Anne har vært å følge en gatefotograf i Trondheim og ta bilder av ham i arbeid. Hun mener en av de store fordelene ved skolen er at de har workshops og besøk av eksterne forelesere.

– Da lærer vi veldig mye på kort tid.

Nå vurderer studenten fra Agder å søke det tredje året for å jobbe med egne prosjekt.

– Hvor er du om fem år?

Anne ler.

– I en kul storby et sted i verden, der jeg har mørkerom og jobber med portretter.

Etter fire år sa det stopp på grunn av manglende arbeidstillatelse.

PÅ HELSA LØS – Jeg tenkte jeg kunne bli i Trondheim en periode, men så kom det flere tilbake til hjembyen, og vi inspirerte hverandre.

Fra modellmiljøet og magasin gikk veien mot reklamebransjen. GT Nergaard fikk eget studio, jobbet døgnet rundt og i alle ferier og ansatte to assistenter. Det gikk bra kommersielt, og etter noen år jobbet han parallelt med å starte Norsk Fotofagsskole, der han også var med på å lage fagplaner og underviste.

– Jeg kom til et punkt i 2010 da det gikk på helsa løs og jeg også savnet egne prosjekter, sier Nergaard.

Etter hvert ble selskapet lagt ned, fotoskolen har fylt plassen, og i 2021 kom GT Nergaard ut med boken «Storvatn», som er en poetisk tolkning av oppveksten og somrene ved innsjøen. Samtidig åpnet bildene han la ut på Instagram, veien til et nederlandsk galleri, og dette har igjen ført til en rekke utstillinger i Europa.

Som om ikke det er nok, er han involvert på arrangørsiden i flere fotofestivaler.

PERSONLIGE TRENERE – Hva betyr det for deg å undervise?

– Jeg elsker å formidle, og studentene bidrar med vitalitet og er nysgjerrige, ikke utbrente og bitre.

– Hva er det beste rådet du kan gi dem?

– Senk ambisjonsnivået og øk innsatsen. Er spriket for stort, blir det vanskelig. Vi kaster ingen på dypt vann, men de skal gå så langt ut at det er litt ukomfortabelt og de begynner å miste bunnen. Hver enkelt student må trenes gradvis opp. Det er som å løfte vekter, og vi er der som personlige trenere, sier rektor GT Nergaard. ❖

Kom til skolen på gøy

August Carlsen Grøstad (20), fra Tønsberg

Da August Carlsen Grøstad begynte på Norsk Fotofagsskole, hadde han ingen planer om å bli fotograf.

– Jeg kom hit for gøy, men du lærer så mye om mulighetene du har, sier 20-åringen, som nå går andre året på kunststudiet. Etter første semester begynte han å ta det mer seriøst.

Da August var liten, ville han bli astronaut.

– Det var også en god stund jeg ville bli ape.

På videregående gikk han forskerlinjen, og planen var å studere sosiologi. Men først la han inn et år på Sund folkehøgskole i Straumen, på linjen som tar for seg FN og internasjonal politikk. Valgfaget ble foto og mørkeromsteknikk.

– Der åpnet det seg en helt ny verden, og jeg likte foto veldig godt som hobby. Da det kom lærere og fortalte om fotofagsskolen, bestemte jeg meg først for å søke ettårig kunst. Jeg ville prøve litt å ta bilder som personlig uttrykk, men hadde ikke lyst til å jobbe kom-

mersielt, sier August Carlsen Grøstad.

Selv om kunst fortsatt er hovedretningen, jobber studenten både med konsertfoto for avis og leverer bidrag til studentmagasinet «Under dusken».

– Nå har jeg brukt et år på å teste ulike stiler, og kan dyrke de sidene jeg liker best. Skråblikk på spor folk set-

ter etter seg, er noe av det som fanger mest. Vi har stor frihet til å gjennomføre fotoprojekt på vår egen måte, og det aller beste vil være å gi ut bok, fastslår studenten. Interessen for internasjonal politikk lever fortsatt, så 20-åringen ser for seg at en kombinasjon med foto kan være mulig.

Arbeidsgruppe anbefaler etablering av nasjonalt senter for yrkesfag

OSLO En regjeringsoppnevnt arbeidsgruppe anbefaler at det etableres et nasjonalt senter for yrkesfag. Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) mener et slikt senter kan være et tiltak for å sikre Norge flere fagarbeidere.

TEKST WENCHE SCHJØNBERG

– Behovet for fagarbeidere vil bare forsterke seg i årene som kommer. Derfor er det et viktig mål for denne regjeringen å legge til rette for at flere velger

yrkesfag og fullfører fagutdanning. Å opprette et nasjonalt senter for yrkesfag kan være et tiltak for å oppnå dette, sier kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun.

Regjeringen Støre gikk i 2021 i Hurdalsplattformen inn for at det skal etableres et nasjonalt senter for yrkesfag. I plattformen som Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble enige om i forhandlingene på Hurdalsjøen hotell, står det at:

Regjeringen vil:

- Etablere et nasjonalt senter for yrkesfag.

KAN VÆRE ET TILTAK Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun sier nå at et slikt senter kan være et tiltak for å sikre at Norge får flere fagfolk.

– Vi vil trenge mange fagarbeidere i tiden fremover. Derfor må vi legge til rette for at flere velger yrkesfag og fullfører fagutdanningen. I årets budsjett har vi foreslått å bruke mer enn én milliard kroner på at flere skal fullføre videregående og bli kvalifisert til arbeidslivet. Vi har nå mottatt arbeidsgruppens forslag og skal sette oss inn i rapporten, før vi ser hvordan vi best kan følge opp i tiden som kommer, sier Nessa Nordtun til Yrke.

Hun viser til at regjeringen i Hurdalsplattformen varslet et løft for yrkesfagene.

– Vi har i årets budsjett foreslått å bruke mer enn én milliard kroner på at flere skal fullføre videregående og flere skal bli kvalifisert til arbeidslivet.

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun.
Foto: Ole Berg-Rusten / NTB

Foto: Wenche Schjønberg

Vi mener alvor, sier Nordtun.

Blant annet foreslår regjeringen å bruke 485 millioner kroner på at flere skal kunne kvalifisere seg til en læreplass, og til arbeidet med å få flere læreplasser.

SSB anslår at Norge vil mangle 90 000 fagarbeidere i 2035. Behovet for nye fagarbeidere er derfor stort. Ønsket om et nasjonalt senter for yrkesfag har vært trukket fram i debatten om hvordan yrkesfagenes rolle kan styrkes.

Regjeringen satte i vinter ned en arbeidsgruppe med representanter fra partene, fylkeskommunene og aktuelle direktorater. Den skulle vurdere hvilket formål og hvilke oppgaver et eget senter for yrkesfag kan løse for å styrke dagens organisering av fag-

og yrkesopplæringen. I mandatet til arbeidsgruppen ble det presisert at opplæringslovens bestemmelser skal ligge til grunn og at dagens roller og ansvarsdeling knyttet til myndighetsoppgaver på ulike nivå, skal ligge fast. Dette gjelder særlig oppgaver knyttet til plikter og ansvar for fylkeskommunene og rettigheter for elever og lærlinger. Departementet mottok rapporten 20. oktober. Den ligger nå til behandling og vil jobbes med framover.

SETT PÅ ULIKE LØSNINGER Arbeidsgruppen har vært i arbeid siden februar i år og består av representanter for partene i arbeidslivet, fylkeskommunene og direktorater med tilknytning til utdanningssektoren og arbeidslivet.

I sin rapport foreslår de tre alternative modeller for etableringen av et nasjonalt senter for yrkesfag, en såkalt minimumsløsning, en mellomløsning og en mer omfattende løsning. Det foreslås også at vi kan gå videre uten et eget nasjonalt senter. Men at det da må bygges videre på den satsingen som allerede er gjort på yrkesfag, og at blant annet forskning på yrkesfag må styrkes.

I minimumsløsningen foreslås det at det kun etableres et dokumentasjons-senter.

I mellomløsningen, som er den flertallet innstiller på, anbefales det et dokumentasjons- og utviklingssenter.

I den mest omfattende løsningen, som ingen i gruppen går inn for, beskrives det et dokumentasjons-, utviklings-

>>

og rådgivningssenter.

Det løftes også fram en nulløsning. Mindretallet går inn for denne.

MELLOMLØSNINGEN Dersom flertallet i gruppen vinner fram, vil det bli etablert et dokumentasjons- og utviklingssenter for yrkesfagene i Norge. Flertallet består av representanter for LO, NHO, YS, Spekter, Virke, Utdanningsforbundet, Nav, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Nasjonalt fag-skoleråd og Elevorganisasjonen.

Flertallets forslag beskrives på denne måten i rapporten:

Senteret skal i tillegg til å drive systematisk innhenting og formidling av kunnskaper og erfaringer også drive egen forskning og støtte utviklingsprosjekter innenfor avgrensede områder. Senteret skal sette søkelys på lokale, regionale og bransje-verse utviklingstrekk, satt inn i en nasjonal og internasjonal kontekst. Senteret skal arbeide med sentrale forvaltningsaktører og partene i arbeidslivet, men også iverksette og gjennomføre forsknings og utviklingsprosjekter i samarbeid med relevante aktører (for eksempel på bransje- og regionnivå). Senteret vil ha et ansvar for å gjøre bedre bruk av resultater fra forsknings-, evaluering- og utviklingsprosjekter. Senteret vil indirekte og gjennom systematisk tilrettelegging av kunnskaper og erfaringer indirekte støtte opp om arbeidet på skole- og bedrifts-/virksomhetsnivå.

KOSTE 35 MILLIONER I rapporten anslås det at en slik mellomløsning vil koste 35 millioner kroner hvert år. Disse pengene vil dekke kostnader til 25 årsverk og rundt 10 millioner kroner til årlige driftskostnader.

Det er ikke satt av noe penger i forslaget fra regjeringen Støre til et nasjonalt senter for yrkesfag i statsbudsjettet for 2024.

Jørgen Leegaard. Foto: NHO

REGNER DET SOM SANNSYNLIG

Gruppen, ledet av den erfarne norske arbeidslivsforskeren Jens Bjørnåvold, har vurdert fire alternativer for et nasjonalt senter for yrkesfag. Han begrunner valget av mellomløsningen med flertallets syn på at et slikt senter vil tilføre verdi ved å fungere som et ressurs-senter med innsikt og oversikt over yrkes-utdanningsfeltet. Mens senteret alene ikke kan løse alle utfordringer innen yrkesutdanning, kan det inspirere til samarbeid mellom aktører som opererer isolert i dag. Mellomløsningen, ifølge Bjørnåvold, gir et ambisiøst grunnlag for gradvis oppskalering over fem år mot et komplett senter som deltar aktivt i kunnskapsutvikling og formidling.

Jens Bjørnåvold.

Foto: Privat

Han sier at han forventer at neste års

statsbudsjett gir et entydig signal om hvorvidt intensjonen om et nasjonalt senter vil bli fulgt opp eller ikke.

– *Hvor sannsynlig mener du det er at det blir opprettet et nasjonalt senter for yrkesfag slik regjeringen gikk inn for i sin Hurdalsplattform?*

– Jeg vurderer det som sannsynlig at et senter vil bli etablert. Dette handler like mye om nærings- og velferdspolitikker som om utdanningspolitikk og det vil være overraskende om regjeringen ikke ønsker å synliggjøre og styrke en så viktig sektor. Å ikke gripe fatt i utfordringene beskrevet av arbeidsgruppen vil også innebære store kostnader.

TROR PÅ ET SENTER Jørgen Leegaard, direktør i Byggenæringens Landsforening, har sittet i arbeidsgruppen for NHO.

– *Har du tro på at et vi får et nasjonalt senter for yrkesfag i Norge?*

– La meg si det sann, hvis ikke regjeringen gjennomfører nå, så har de

til de grader skutt seg selv i bena. All retorikk om yrkesfag vil da bare falle til jorden, svarer han.

Han påpeker at regjeringen lovet å opprette et nasjonalt senter for yrkesfag i Hurdalsplattformen.

– De snakker mye om yrkesfag, så de må holde dette løftet, sier han, og forventer at det i statsbudsjettet for 2025 settes av penger til prosjektet.

Leegaard mener det ville være fornuftig å sende arbeidsgruppens forslag ut på høring for å sikre bred støtte. Han støttet den såkalte mellomløsningen i arbeidsgruppen fordi det var det eneste forslaget som kunne sikre flertall, selv om han egentlig ønsker en mer målrettet løsning for yrkesfagene.

– Helt personlig ønsker jeg at alt som har med yrkesfag tas ut av Utdanningsdirektoratet og samles i et eget direktorat for yrkesfag. Dette direktoratet bør håndtere alt som gjelder vurderinger, læreplaner og norsk fagopplæring, sier han, og peker på tidligere Rådet for fagopplæring som et eksempel.

ØNSKER ET KOMPLETT SENTER Benedikte Sterner, spesialrådgiver i LO, sier at LOs ambisjon helt klart er at det blir etablert et komplett nasjonalt senter.

– Men vi erkjenner at det tar tid å etablere retning, rekruttere kompetanse og finne de riktige samarbeidsformene med aktørene i det store økosystemet fag- og yrkesopplæring og læring i arbeidslivet. Ikke minst gjelder det når dette er en nyskaping som skal fungere på tvers av utdanningsnivåer, bransjer og sektorer med oppgaver innen utdanning og arbeidsliv. Det er bedre å bygge et solid reisverk over litt tid, enn å haste seg til mål, sier hun om hvorfor hun i arbeidsgruppen på vegne av LO valgte å støtte mellomløsningen.

– *Hvordan ser du for deg prosessen videre nå, gitt at enten flertallet eller mindretallet når gjennom med sine forslag?*

– Jeg oppfatter at regjeringen har bedt om en utredning av hvordan et nasjonalt senter kan etableres, og ikke om et senter skal etableres. Jeg tror ikke regjeringens har tenkt å endre politikk

Benedikte Sterner. Foto: LO

på grunn av innstillingen til mindretallet.

– *Hvor sannsynlig mener du det er at det blir opprettet et nasjonalt senter for yrkesfag slik regjeringen gikk inn for i sin Hurdalsplattform?*

– Jeg mener utredningen har lyktes med å sette et grundig søkelys på utfordringene for yrkesfagene – og ikke minst de store mulighetene som ligger i en ny tekning om helhetlig satsing og utvikling av yrkesfagene. Her snakker vi ikke bare om å pusse litt på det eksisterende, men skape noe nytt i trepartssamarbeidet for å se helhet og sammenheng, slik at vi kan nå viktige samfunns mål. Jeg tror det er derfor det er så mange som er begeistret for ideen om et slikt senter. Fylkeskommuner, partene i arbeidslivet, utdanningsaktører, lærere, instruktører, opplæringskontorer og lærebedrifter, forskningsmiljøer og sågar andre departementer trenger det rett og slett, sier Sterner til Yrke.

ØNSKER IKKE SENTER Avdelingsdirektør Anne Katrine Kaels i Utdanningsdirektoratet satt også i arbeidsgruppen og tilhørte mindretallet som ikke ønsker et nasjonalt senter.

– Arbeidsgruppens beskrivelse av dagens utfordringer er god. Både problemstillinger knyttet til hvordan grunnopplæringen møter arbeidslivets kompetansebehov, inkludering og utenforskap, utfordringer med å se helhet og sammenheng mellom utdanningsnivåer og også mangfoldet av aktører adresseres. Internasjonal forskning viser at utfordringsbildet ikke er særnorsk, noe som gjør at dialog med andre land er viktig, sier hun og fortsetter:

– Vi mener at det er mange pågående prosesser og tiltak som søker å løse utfordringene, og som det er for tidlig å se effekten av. Både fagfornyelsen, fullføringsreformen og ny opplæringslov er eksempler på det. Vi vurderte imidlertid at nullalternativet ikke vil være tilstrekkelig, og at det dermed er behov for flere tiltak i tillegg til de pågående prosessene. Særlig gjelder dette områdene forskning, utvikling og formidling samt å se mer helhet og samordning.

STØTTER ETABLERING Ingunn Bonnet Wetterstad er seniorrådgiver i Utdanningsforbundet, og har sittet i gruppen på vegne av lærerorganisasjonen.

– Utdanningsforbundet stiller seg positive til å etablere et nasjonalt senter, selv om det har vært noe skepsis underveis i prosessen. Vil et senter løse alle utfordringene innen fag-/yrkesopplæringen? Nei, kanskje ikke, men det vil kunne bidra positivt og, hvis det skal etableres, må vi jo være med og påvirke innhold og form på det, sier hun til Yrke.

Hun fremholder at det naturligvis

Ingunn Bonnet Wetterstad.

Foto: Wenche Schjønberg

er positivt hvis et nasjonalt senter kan være med på å gjøre fag- og yrkesopplæringen i videregående og fagskole enda bedre og mer helhetlig.

– Vi har valgt å stille oss bak flertallet, som anbefaler å etablere det som blir kalt mellomløsningen. Noe av det Utdanningsforbundet har vært opptatt av i prosessen, er at senteret kan favne bredden i yrkesfagene, og ikke bare være et senter for de store industrifagene.

DISKUTERT LENGE Yrke har også tidligere skrevet om diskusjonen rundt opprettelsen av et nasjonalt senter for yrkesfag. I en kronikk har tidligere sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, nå nyvalgt nestleder, Thom B. Jambak, reist spørsmål ved behovet for et slikt senter.

– Det kan være fristende å stille spørsmålet: Trenger vi egentlig et større byråkrati når det er flere læreplasser og mer praktisk opplæring som trengs, skriver Jambak i en artikkel som både har vært publisert i Yrke og i Utdanningsnytt.

NULLØSNING I arbeidsgruppen er det også diskutert at det går an å fortsette som i dag, altså uten et nasjonalt senter.

Mindretallet, som består av representanter fra Utdanningsdirektoratet og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, støtter en slik løsning.

Men, skriver de, da må eksisterende tiltak videreføres, og det må blant annet satses mer på forskning. I rapporten vises det til at mindretallet mener at nullalternativet i seg selv ikke er tilstrekkelig uten flere tiltak.

«Særlig gjelder dette områdene forskning, utvikling og formidling samt helhet og samordning», heter det.

Denne løsningen beskrives slik i rapporten:

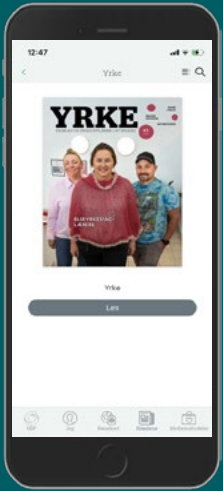
Nullalternativet er situasjonen i dag og forventet utvikling, uten at det blir etablert et nasjonalt senter for yrkesfag. Nullalternativet tar høyde for tiltak som allerede er planlagt eller igangsatt.

Det vises også til at eksisterende og planlagte tiltak er viktige for en fremtidsrettet fag- og yrkesutdanning:

Dette forutsetter at Kunnskapsdepartementet, i tett samråd med partene i arbeidslivet og andre involverte institusjoner og aktører, tydeliggjør hvordan koordineringen mellom tiltak kan forbedres og dermed sikre en mer helhetlig politikk. ♦

ANNONSE

Les e-bladet i appen **UDF Medlem**

Du finner siste
utgave av e-bladet i
appen **UDF Medlem**.

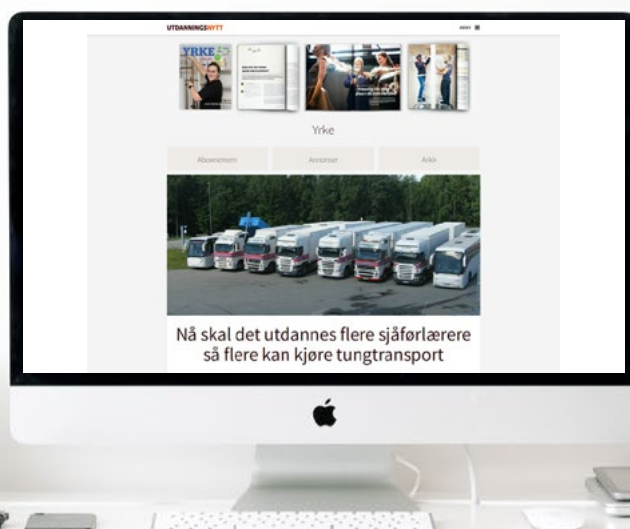
Last ned fra
App Store eller
Google Play

Logg enkelt på med
medlemsnummer
eller BankID.

UTDANNINGS
FORBUNDET

Hold deg oppdatert på
utdanningsnytt.no/yrke

UTDANNINGSNYTT

Alle de mexicanske yrkesskolene i landbruksfag, CBTA, har arealer ved skolene hvor elevene dyrker jorda.

Landbruksfag er matnyttig for ungdommer i Mexico

OAXACA Yrkesskoler i landbruksfag har en viktig rolle på den mexicanske landsbygda, og for mange unge er de det eneste utdanningsalternativet på videregående nivå i mils omkrets.

TEKST **TONE AGUILAR** FOTO **MARCO AGUILAR** OG **DGETAYCM**

– Med den forventede økningen i matmangel de kommende årene er dette utdanninger det er stort behov for, sier Ibis Guerra Santiago.

Han er rektor ved den videregående

yrkesskolen i landbruksfag, CBTA 203, i landsbyen San Lorenzo Cacaotepec i delstaten Oaxaca. Han sier det er stor interesse for skolen.

– Vi har 400 elever, men i år var det flere enn 700 som ønsket plass hos oss, påpeker han.

Flesteparten av elevene er i alderen 15 til 18 år, og mange er sønner og døtre til bønder i området.

– Det viktigste for oss er å lære dem hvordan de kan dyrke jorden mer effektivt og vise hvor viktig det er å utnytte de dyrkbare områdene. Det er fortsatt mange ubrukte jordstykker i området, sier Ibis.

NÆRE BÅND Skolen er en del av det føderale yrkesutdanningsystemet i landbruksfag og havbruk, Dirección

General de Educación Tecnológica Agropecuaria y Ciencias del Mar, eller DGETAyCM.

– Den første landbruksskolen ble åpnet for mer enn 50 år siden, og i dag har vi 404 skoler rundt om i landet som tilbyr yrkesutdanninger i landbruksfag og havbruk, forteller Guillermo Antonio Solís Sánchez, leder av DGETAyCM, og legger til:

– Disse befinner seg i landlige områder og tilbyr studieretninger som er tilpasset de lokale næringene.

Noen av studieretningene er generelle, som jordbruk, husdyrhold, skogbruk, mens andre er mer spesifikke, for eksempel bærekraftig jordbruk, birøkt, vinproduksjon, bioteknologi, matproduksjon, agaveproduksjon og landbruksadministrasjon.

Ibis Guerra Santiago er rektor ved yrkesskolen CBTA 203, i landsbyen San Lorenzo Cacaotepec i Oaxaca. Her viser han fram den hydroponiske dyrkingen som de driver med ved skolen.

Yucatán-halvøya er blant områdene i Mexico hvor det produseres mye honning, og flere av yrkesskolene har birøkting som en egen spesialisering. Her elever i birøkterfag ved yrkesskolen i Izamal.

utdanning

– Alle skolene har et praksisområde der elevene øver på sine valgte yrkesretninger, da dette er selve kjernen i utdanningene våre, sier Guillermo.

Han forteller at støtten fra bøndene har vært og er stor, og at flere av dem har donert arealene hvor skolene holder til, samt området rundt som de bruker til dyrking og husdyrhold.

– Det er naturlig at vi har nære bånd til lokalsamfunnene, fortsetter han. – Ikke bare er vi i mange tilfeller den eneste videregående skolen på disse

stedene, men kunnskapen elevene tilegner seg hos oss, kan blant annet bidra til å organisere landbruket bedre, til å oppnå mer rettferdige priser for landbruksproduktene og til å unngå rovdrift på naturressursene. Faktorer som kan bidra til å bedre situasjonen på den mexicanske landsbygda, og hvor vi som skole kan spille en viktig rolle.

Guillermo sier at de i inneværende skoleår jobber med å starte prosjekter der elevene skal utvikle programmer som vil ha en positiv innvirkning på

DUALT UTDANNINGSSYSTEM

- Det duale utdanningssystemet gir elevene muligheten til å arbeide hos produsenter eller bedrifter samtidig som de tar generelle basisfag via en virtuell plattform.
- Dette systemet har som mål å gi elevene praktisk erfaring i yrket mens de fortsetter å studere.
- Det er et initiativ for å bedre elevenes forberedelse til yrkeslivet.

Guillermo Antonio Solis Sánchez er leder for den føderale administrasjonen av yrkesutdanninger innen landbruksfag og havbruk. Han er opptatt av å videreutvikle de 404 yrkesskolene i landbruksfag og havbruk som inngår i utdanningsenheten.

lokalsamfunnenne.

– De skal identifisere problemer som finnes, og sette i gang tiltak som kan bidra til å bedre forholdene, presiser han. – Det kan være små initiativ, men hvis alle skolene gjør en innsats, så vil vi om noen år se positive ringvirkninger av dette.

Ibis viser små busker som elevene snart skal plante i landsbyen ved CBTA i San Lorenzo Cacaotepec. Kollegaen hans, Sinuhé Alejandro Delgado Cruz, understreker viktigheten av å bidra til ungdommenes helhetlige utvikling.

Sinuhé er skolens akademiske leder.

– Vi har flere aktiviteter hvis formål er å gi elevene verdier og å bevisstgjøre dem med hensyn til omgivelsene og hvordan de selv kan påvirke disse, sier han før han forklarer hvordan yrkesutdanningen er organisert:

– Samtidig som elevene tar yrkesfag, tar de også basisfagene som er nødvendige for å oppnå generell studiekompetanse ved avslutningen av tre år.

De tre årene er delt opp i seks semestre.

– Det første semesteret er det kun >>

UTDANNING I MEXICOS LANDSBYER

I Mexico er det stor interesse for yrkesutdanning i landbruksfag og havbruk.

Dette har opp gjennom årene ført til etableringen av yrkesutdanninger i mexicanske landsbyer som gir opplæring innen landbruk og havbruk til unge mennesker.

Disse landsbyene er spredt rundt om i Mexico og tilbyr en rekke spesialiserte studieprogrammer.

Sinuhé Alejandro Delgado Cruz er akademisk leder ved CBTA 203 i San Lorenzo Cacaotepec. I tillegg til yrkes- og basisfagene er han opptatt av at elevene skal lære verdier.

Roger Guerrero Zaldivar er birøkter og lærer i birøkterfag ved yrkesskolen CBTA 165 i Izamal på Yucatán. Han er også ansvarlig for det duale systemet som skolen har innført for birøkterelevene. (Foto: CBTA 165)

Elevene ved landbrukslinjen sjekker at salatbladene vokser som de skal, og at de er rene for skadelige inntekter. (Foto: Marco Aguilar)

allmenne fag som matematikk, spansk, kjemi, engelsk og informasjonsteknologi, fortsetter han. – Men fra det andre semesteret begynner de med yrkesfagene.

Hver uke har de 17 timer i uka med yrkesfag, mens resten er allmenne fag.

Vanligvis utføres yrkestimene ute på jordet eller i drivhuset. Noen ganger besøker de lokale produsenter for å se hvordan de arbeider.

– Her lærer de for eksempel om økologisk landbruk, hvordan de skal analysere jord og vann, ulike produksjonsteknikker, plager og kontroll av disse samt innhøsting, sier Sinuhé.

Denne skolen har en noe lengre skoledag enn andre videregående skoler, de begynner klokke åtte om

morgenen og er ferdig klokka fire på ettermiddagen.

– Men for å gjøre elevenes hverdag mer dynamisk organiserer vi to timer en dag i uken ulike verksteder som de selv velger, skyter Ibis inn. – Det kan være at de spiller fotball, volleyball eller basketball, og de kan danse, spille i korps eller lage mat.

DUALT SYSTEM Guillermo understreker også at de skal bidra til sunne miljøer ved skolene.

– Men ellers er det naturlig for yrkesutdanninger i landbruksfag å ha tette bånd til produsentene av ulike landbruksvarer, påpeker han. – Derfor har vi ved enkelte skoler innført et system hvor elevene kan velge å arbeide hos en produsent eller i en bedrift samtidig som de gjennomfører de generelle basisfagene via en virtuell plattform.

Han forteller at de begynte å planlegge dette systemet, som de kaller todelt, allerede i 2016, men at det først nylig har blitt iverksatt.

– Dette gir elevene en helt annen erfaring med yrkesfaget sitt, og de utvikler egenskaper som gjør det lettere for dem å gå ut i arbeidslivet etterpå, understreker han. – Samtidig bidrar

det til at de i større grad ser jobbmulighetene i lokalmiljøene sine, hvilket kan redusere fraflyttingen på landsbygda, som er et fenomen en ikke kommer utenom, og som vi ønsker å reversere.

BIRØKTERNE ER FØRST Flere av skolene som har vært pionerer i å innføre dette nye utdanningssystemet, befinner på Yucatán-halvøya, og en av dem er CBTA 165 i Izamal.

– Det første kullet vårt som gjennomførte dette, var i skoleåret 2021–21, forteller Roger Guerrero Zaldivar som har ansvaret for det duale systemet.

Han er yrkesfaglærer og birøkter, og det var nettopp i yrkesretningen birøkterfag de først kom i gang.

– Vi inngikk en avtale med honningprodusenten Maya Honey om at elevene kunne arbeide der, fortsetter Zaldivar. – Vi hadde på forhånd møter med foreldre og produsent, da det var viktig for foreldrene å kjenne til hvor ungdommene deres skulle arbeide, og hva de skulle gjøre der.

Fire dager i uka arbeider elevene 5–6 timer med birøkt hos honningprodusenten.

– Og så kommer de på skolen en dag i uka hvor vi har noe supplerende

ROLLE I MATSIKKERHET

- Med økende befolkningsvekst og matmangelutfordringer blir yrkesutdanning i landbruksfag og havbruk stadig viktigere.
- Disse utdanningene spiller en nøkkelrolle i å utdanne fremtidige bønder og landbruksarbeidere.
- De bidrar til økt matproduksjon og bærekraftig jordbruk, som er avgjørende for matsikkerhet.

To timer i uken har elevene ved yrkesskolen ulike verksteder som kommer i tillegg til den landbruksfaglige praksisen. Her lager de pizza. (Foto: Marco Aguilar)

Noen av elevene i landbruksfag ved yrkesskolen CBTA 87 i Valladolid på Yucatán har valgt det duale systemet hvor de fire dager i uken har praksis på gården til den lokale veterinær-bedriften, San Juan. (Foto: CBTA 87)

undervisning i birøkterfaget, forklarer han. – Dette er også dagen de kan spørre lærerne i de allmenne fagene om ting de lurer på, og som er uklart på den digitale plattformen.

BESTE METODE Zaldivar er entusiastisk når han snakker. Han er overbevist om at denne undervisningsformen er den beste for elevene i alle landbruksfag.

– Så målet bør være at alle elevene har minimum to semestre med kurs på denne måten, uttaler han.

Per i dag kan elevene velge praksis hos produsent fra tredje semester, men hittil er det elever som har valgt kurs på skolen i de to siste semestrene i yrkesutdanningen, som har gått for denne løsningen.

– Og vi har veldig gode erfaringer, presiserer Zaldivar. – De lærer mye, modner raskere, uttrykker seg bedre og ser deg i øynene når du snakker med dem, sier han. – Og alt dette er veldig verdifull læring og utvikling.

Utfordringen sier han er den digitale plattformen.

– Her har vi hatt litt problemer, da det er elever som ikke leverer det de skal, enten fordi de ikke har forstått

oppgavene, eller fordi de ikke har datamaskin til å utføre dem på, medgir læreren.

Han mener derfor plattformen bør gjøres enklere for elevene å bruke.

– Det kreves også at de må være mer selv lærte, og dette skremmer bort en del, sier han.

– Men de får oppfølging fra lærerne i de ulike fagene, og jeg er veilederen deres. Jeg drar ut til arbeidsstedet for å se at de gjør oppgavene etter planen, og sjekker at de lærer det de skal.

DØRÅPNER En annen skole som også har erfaring med den duale undervisningsformen, er CBTA 87 i Valladolid på Yucatán.

– Vi begynte med dette i fjor, sier rektor César Vinicio Días Aguilar og forteller at de har to bedrifter hvor elevene er utplassert: en veterinær og bieparken, Xkopek. – Og erfaringene hittil er veldig positive, poengterer han.

Også han mener dette er fremtiden for landbruksfagutdanninger.

– Og vi kommer til å fortsette å arbeide for at stadig flere skal kunne dra ut til bedriftene og lære seg faget på denne måten, vektlegger han.

I likhet med Zaldivar peker han

riktignok på en stor utfordring, og det er at det i lokalsamfunnene ofte er få landbruksbedrifter og produsenter som har mulighet til å ta imot elevene, da skolene ligger i mindre rurale steder.

– Men dette jobber vi med å finne løsninger på, understreker César Vinicio. – Det som er sikkert, er at elevene danner viktige bånd til yrkeslivet, hvilket vi blant annet så da en av dem endte opp med fast jobb hos veterinæren han var utplassert hos.

De fleste elevene som tar yrkesutdanningen i landbruksfag, ønsker riktignok å studere videre.

Ifølge DGETAyCM sier 45 prosent at de vil fortsette med studier når de er ferdige med yrkesutdanningen.

– Og de fortsetter med studier som er relatert til yrkesutdanningen sin, sier Guillermo.

20 prosent vil gå rett ut i arbeid, mens rundt 30 prosent vil både arbeide og studere.

– Så yrkesutdanningen gir dem muligheten til å begynne i arbeidslivet, men kan også hjelpe til med å betale videre studier, konstaterer han. – Den åpner dører. ❖

Lærlingen som må kunne sette sjøbein

OSLO-KIEL-OSLO For en lærling kan det være vanskelig nok å bære ut mat og drikke på en stødig måte, selv om gulvet ligger stille. Celine Magnussen (19) må også ta med i beregningen at dekket under henne kan gynte.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Den svarte uniformen med blanke knapper og hvit skjorte sitter korrekt, og det lyse håret er dratt stramt bakover og samlet i ei tykk flette nedover ryggen. Celine Magnussen beveger seg smidig mellom de runde bordene, der gjestene strømmer til for å få servert kvelden middag i å la carte-restauranten. Gjennom det store vinduet helt akterut kan sjøen skimtes i kveldsmørket.

Celine Magnussen har for kort tid siden startet læretiden som servitør på skipet Color Magic, som går i rute mellom Oslo og Kiel i Tyskland. Mange av passasjerene er på todagers cruise tur-retur den tyske havnebyen, og om bord vil de gjerne kose seg med noe godt å spise. Nå er det ikke slik at 19-åringen er førstereisjente. Hun startet med å ha læretid som kokk på skipet, og det fagbrevet kom på plass i august.

At Celine valgte sjøveien, skal de som har ansvaret for opplæring hos Color Line, ta mye av æren for. I 2020 ble også rederiet hedret for å være best

i Norge til å ta imot lærlinger og unge sjøfolk.

– Da jeg gikk restaurant- og matfag på Lillehammer videregående, kom der folk fra opplæringskontoret til Color Line og fortalte om mulighetene. Det var fire fra skolen som søkte, og to som fikk plass, forteller Celine.

De utvalgte fikk prøvejobbe om bord i ei uke før de bestemte seg.

– I starten var alt så uvant og stort, og jeg gikk meg vill flere ganger. Men jeg er sikker på at dette passet meg bedre enn å ha læretiden på et sykehus eller hotell på Lillehammer, sier Celine.

STO MELLOM MAT OG FRISØR Mat har alltid vært gøy for Celine, og hun var inspirert av farfaren, som likte mye forskjellig.

– Jeg lot som jeg var kokk helt fra jeg var liten, slapp til på kjøkkenet og eksperimenterte i vei. Senere laget jeg treretters til mamma, pappa og farmor.

Da Celine skulle bestemme seg for

hva hun skulle gå på videregående, sto det mellom frisør og matfag, og nå ser vi hvordan det gikk.

– Har du hatt bruk for grunnutdanningen din fra Lillehammer i ettertid?

– Ja, opplæringen er kommet godt med i arbeidslivet. Vi hadde mye praksis og forberedte oss grundig til fagprøven på videregående. Lærerne var gode til å informere, og jeg visste hva jeg gikk til. I klassen min var det seks av elevene som var veldig motiverte, og alle fikk lære plass.

– Hva likte du best som kokkelærling?

– Å lage à la carte – og det er veldig gøy med desserter. Jeg liker at det skjer litt, og det kan være temperament på et kjøkken. Dette var uvant, spesielt fordi jeg var eneste jenta. Nå har jeg lært meg i si fra hvis det er noe jeg ikke liker eller er uenig i.

MYE Å LÆRE Som kokkelærling hadde Celine 30 oppgaver på to år. Nå som servitørlærling er tallet oppe i 130. Du

Servitørlærling Celine Magnussen på vei inn fra kjøkkenet med middag til noen av gjestene.

skal blant mye annet møte gjestene, veilede i menyen, ta opp bestilling, taste inn på en avansert skjerm og få mat og drikke plassert korrekt på bordet.

– Jeg kan ikke alt, så får jeg et spørsmål fra gjester som jeg ikke vet svaret på, må jeg finne det ut. Når det gjelder vin, er det også mye å lære, så her jobber jeg litt på egen hånd.

Da 19-åringen startet på kokkeutdanningen, var det helt uaktuelt å bli servitør. Nå liker hun å se hvem som skal ha maten som lages på kjøkkenet, og synes det er fint å snakke med kundene.

– *Har du noen nytte av at du er kokk i bunnen?*

– Ja, det er en fordel å ha vært på

kjøkkenet når jeg skal fortelle om rettene på menyen.

Det hender at det blåser opp så mye mellom Oslo og Kiel at det kjennes på det store skipet. Da må utstyret på kjøkkenet og i restauranten sjosikres.

– Trallene må festes, og vi lærer hvordan vi skal stå, sier Celine og setter brede sjøbein.

– Er det mye sjø, må vi også gå veldig rolig. Dette blir en vanesak. Skipet er også stort og ligger stødig, så vi er ikke så utsatt.

Også lærlingene går i turnus med to uker på og to uker av vakt. I friukene har Celine også jobbet på spisestedet Ateliers søster på Lillehammer, for å kunne spare penger til bolig. Men nå har hun trappet ned litt.

BLIR TATT SERIØST Celine synes hun ble tatt mindre seriøst som lærling på kjøkkenet enn hun nå gjør som servitørlærling ute i restauranten.

– Hovmesteren behandler meg veldig godt og vil at jeg skal lykkes. Jeg ble også tatt mer på alvor på kjøkkenet etter at jeg fikk fagbrevet, sier Celine. Hun mener det generelt er behov for å få endret synet på kvinner i kokkebransjen til det bedre.

– *Hvordan opplever du gjestene?*

– De fleste er veldig greie, men det hender vi har selskaper der jeg får spørsmål om hvor gammel jeg er, eller om jeg er singel.

– *Hva er framtidsplanene dine?*

– Jeg har lyst til å lære mer om ledelse og økonomi, for jeg liker å ta lederrollen.

– *Og helt til slutt, hva er favorittretten din?*

– Indrefilet, eller annet godt kjøtt – og sjokolademousse til dessert. ♦

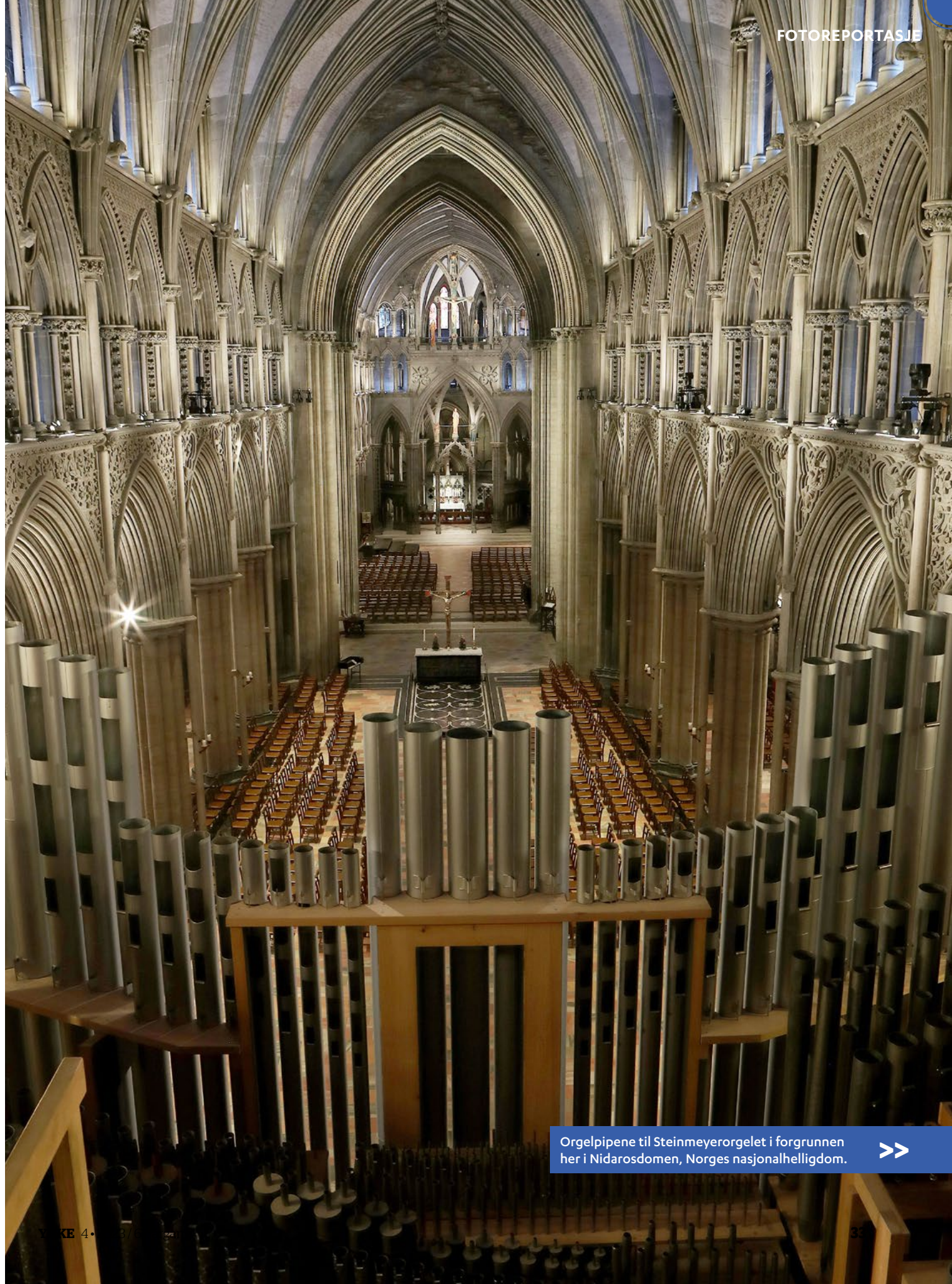
Med orgel som lidenskap:

Orgelbyggeren som bygde orgel i Nidarosdomen

Torkildsen tester klangen i orgelpipene på et lite orgel, såkalt intonasjonsvindlade.

TRONDHEIM Orglene i Nidarosdomen er som en stor godteributikk. Man kan bruke et helt liv på å eksperimentere med lydene fra disse orglene, sier orgelbygger og organist Nils Günther Torkildsen, som har bygd ett av dem.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

Orgelpene til Steinmeyerorgelet i forgrunnen her i Nidarosdomen, Norges nasjonalhelligdom.

Hovedorgellet i Nidarosdomen er Steinmeyerorgellet fra 1930, et gigantisk orgel med 10 000 piper.

– Det mest verdifulle orgellet er Wagnerorgellet fra 1741. Klangen og varmen i Wagnerorgellet er noe veldig få instrumenter har, sier han.

Det tredje orgellet, Torkildsenorgellet – også kjent som kororgellet, ble bygd av

Br. Torkildsen Orgelbyggeri AS og ble ferdigstilt i 2015.

TIMETER Den minste orgelpipa er på størrelse med en blyant, mens den største orgelpipa er over ti meter høy.

Orglene i nasjonalheligdommen Nidarosdomen opplever mange som himmelske. Himmelen kan være alt fra stille, rolig og

► Torkildsen nyter klangen i Wagnerorgellet, kirkens barokkorgel fra 1741.

▼ Her bruker han stemmejernet for å stemme en rørflyte i Torkildsenorgellet – kororgellet.

▼ ▼ Her er han på baksiden av Torkildsenorgellet og stemmer en tone i trompetstemmen.

Kororgelet er i sin helhet plassert i søndre triforium-etasje i langkoret i øst, etasjen under glassvinduene.

harmonisk en solskinnssdag til dramatisk og dyster med torden og mørke skyer en uværsdag.

– Orglene spenner fra sarte toner til de kraftigste, som er så mektige at de kan minne om lyden av et fly som tar av, sier orgelbygger og organist Torkildsen.

Brødrene Torkildsen Orgelbyggeri har hatt ansvaret for vedlikehold av orglene i Nidarosdomen siden 1933.

– Denne jobben er et privilegium og veldig morsom, sier Torkildsen.

Han stemmer orgelpipene og reparerer orglene når det er nødvendig. Noen ganger er det kun behov for en liten dråpe olje på tre-mekanikken for å få orgelet til å være i topp stand igjen.

SELVGJORT Vi besøker også verkstedet hans i Åsen, nord i Trøndelag. Der driver >>

▲ Dette er en proporsjonspasser og et stemmehorn, symbolet på orgelbyggerfaget.

◀ Torkildsen på en av spillepultene i Nidarosdomen. Orgelpipene til Torkildsen-orgelet er plassert i triforium-etasje.

▶ Nils Günther Torkildsen og lærling Tobias Falley (22) studerer tegninger av orgelhus inne på verkstedet. Mye av materialene i bakgrunnen skal brukes til å lage et nytt orgel.

◀▲ Lærling Tobias Falley jobber med en orgelpipe inne på verkstedet.

▶ Her er noen av orgelhusrammene som skal brukes i det nye orgelet til Moster kyrkje.

▼ Disse klaviaturene er laget på verkstedet.

Brødrene Torkildsen Orgelbyggeri med ekte håndverk og bruker mye håndverktøy. De lager det meste selv, både store og små deler i tre og metallpiper. Hvert orgel blir ferdigbygd i verkstedet før det demonteres, transporteres med trailere og settes opp i kirkene.

De siste årene har firmaet blant annet bygd orglene i Steinkjer kirke og Sakshaug kirke og kororgelet i Nidarosdomen. De jobber nå med et orgel til Moster kyrkje, og i 2025 skal det nye orgelet til Sankt Olav domkirke i Den

katolske kirken i Oslo være ferdig.

Grunnmuren i orgelfaget er møbelsnekkerfaget. I tillegg til tre arbeider de med forskjellige metaller og skinn. Torkildsen har sju ansatte, inkludert to lærlinger.

Orgelbyggerfaget er et særdeles lite fag i Norge.

– Det er viktig å bevare orgelbyggerfaget i Norge, fastslår orgelbygger Nils Günther Torkildsen. Han bygger nye orgler i tillegg til å vedlikeholde de gamle, som for eksempel orglene i Nidarosdomen. ♦

Torkildsen med kofferten full av verktøy utenfor Nidarosdomen.

Aase Jeanette Gulbrandsen er kunde hos frisørerne på Kalnes videregående skole, og her er hun i stolen til Hevin Alhesso, som går på vg2 for voksne.

Marifat Al-Farhn har alltid drømt om å bli frisør, og mener det aldri er for sent. Hun tar voksenopplæring, og i stolen har hun Isabell Gulbrandsen.

På Kalnes tenker de at kundene er i trygge hender hos frisørelevene

SARPSBORG En jordbruksskole fra 1870 byr i dag på frisørutdanning i to moderne salonger. Både unge og voksne elever jobber mot svennebrev. Mange av de eldste har alt lang erfaring i yrket, men mangler papirer på hva de kan.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

– Det kjennes godt å være i trygge hender, sier Aase Jeanette Gulbrandsen. Hun sitter i frisørstolen med hodet lent avslappet bakover og deler av håret er dekket av fargerik folie. Det er kundedag hos voksenfrisørerne på Kalnes videregående skole, og Hevin Alhesso

sørger for at Aase Jeanette får lyse striper og litt kortere sveis.

– Det er rimelig å gå her, og de er flinke og hyggelige, så jeg kommer tilbake fordi jeg ble så fornøyd sist, sier den smilende kunden.

Hevin Alhesso, som går på frisør

vg2, var tidligere frisør i hjemlandet, Syria, og har lang erfaring, men ingen formell utdanning i faget.

– Jeg lærte av søsteren min, som er frisør, men har ikke noe svennebrev, så det skal jeg ta nå, sier Hevin, som har vært i Norge i seks år. Hun og Aase

Cecilie Alvestad er kontaktlærer for elevene som går vg2 på ordinær videregående. Her er det Isabella Novoa (nærmest) og Emmeli Tong Meland som får gode råd.

Jeanett småprater sammen, og blir enige om de siste detaljene.

MYE FELLES Fagfornyelsen har ført med seg mange endringer på vg1, men frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign (FBIE) er nå i ferd med å finne sin plass.

– Endringene har i det store og hele vært positive. Vi har fått en tydeligere profil, og det er blitt mye klarere at det er fire servicefag det dreier seg om, og at kundene er i fokus, sier Kjersti Riiser, som er fagleder på FBIE på Kalnes videregående skole.

Arbeidslivets spilleregler, med skatt, rettigheter og plikter, har også en sentral plass og er nyttig for alle. I tillegg til fellesfagene kommer også yrkesfaglig ferdypning en dag i uka.

– Utdanningsprogrammet kan bli

Det hender at fagleder Kjersti Riiser også får ordnet sveisen i salongen på skolen. Her er det Hawar Amini som vurderer mulighetene. Hun skal bli yrkesfaglærer og studerer ved OsloMet, og nå er hun ute i praksis.

litt smalt for enkelte, så vi burde hatt et kryssløp med håndverk, design og produktutvikling, slik at det hadde vært enklere å skifte retning, mener Kjersti Riiser.

På den annen side er det dem som savner mer spesialisering alt på vg1, for er du bestemt på for eksempel å bli frisør, vil du gjerne gå rett på dette så fort som mulig.

LANDLIGE OMGIVELSER Forløperen til Kalnes videregående skole ble grunnlagt så tidlig som i 1870. Da var det en jordbruksskole. Det tilbys naturbruk også i dag, men i tillegg er det kommet til flere utdanningsmuligheter. Den første frisørklassen var på plass i 2014

Skolen ligger i landlige omgivelser, med jorder på alle kanter, og det ble høylytte protester da hele frisørutdan-

>>

ningen ble flyttet fra Glemmen videregående skole i Fredrikstad til Kalnes i 2019.

– Søkertallet på Glemmen gikk ned, og det ble bestemt at det skulle være ett undervisningssted, sier faglærer Trude Haugen, som ble med over. I dag er hun kontaktlærer for vg2 voksenfrisører.

Det ble ramaskrik blant elevene på vg1 da det ble kjent at de måtte flytte ut av Fredrikstad, men alle ble med over, og de trivdes veldig godt. Dette er en liten skole med helsesøster, psykologtilbud og varm mat i kantina, så de unge følges godt opp, sier Trude.

Det er heller ingen ulempe at skolen ligger rett ved E6 og det er enkelt å ta seg til den med buss fra Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden.

BLE LÆRER ETTER ET UHELL Trude Haugen er det som kan kalles en erkefrisør, men det lå ikke i kortene at hun skulle bli lærer i faget.

– Jeg skulle bli frisør helt fra jeg var liten og klippet familie og venner, og den første som fikk gjennomgå, var dokka mi, sier Trude.

På den tiden var faget veldig populært, så selv om ungjenta hadde høyt karaktersnitt, kom hun ikke inn på utdanningen i Fredrikstad. Derfor ble det gymnas i Sarpsborg i stedet, men hun holdt på frisørplanen.

Som 19-åring hørte hun om Oslo frisørskole, som senere ble Adam og Eva

Emmeli Tong Meland konsentrerer seg om kort herreklipp i nakken.

Benedikte Olsen (24) har brukt lang tid på å finne rett utdanning. Hun går på vg2 ordinært løp, og hadde ønsket at det var mer frisering også det første året.

Akademiet. Der fikk hun utdanning og lære plass, og ble senere ansatt.

– Jeg har alltid vært stolt av yrket mitt og svennebrevet, sier Trude. Hun jobbet senere i Sveins hårverksted i Sarpsborg, og hadde ingen planer om å gi seg.

Men på en hyttetur gikk det galt. Trude falt, slo skulderen hardt, måtte opereres og ble sykmeldt. Etter hvert forsto hun at dette var en brå stopp på yrket hun var så glad i.

– Jeg sto på bakrommet og gråt mellom kundene, for det gjorde så vondt.

Hos NAV fikk Trude spørsmål om hun kunne tenke seg å bli lærer i stedet. Svaret var ja, og det ble tre år på høyskolen i Halden. Etter fullført utdanning fikk hun jobb som lærer i frisørfag på Glemmen videregående skole i 2006, og i 2019 ble hun med over til Kalnes.

MANGE JOBBER - FÅ LÆREPLASSER

Det er manko på frisører og stor etterpørsel. Men det er ikke like lett å finne lære plasser, selv om skolen har et godt

samarbeid med opplæringskontoret i Viken.

– Det er ikke så mange salonger med flere ansatte lenger. De leier bare ut stoler til en og en frisør. Elevene må bruke yrkesfaglig fordypning (YFF) som en «søknad» om å få lære plass og jobb. Vi har også god erfaring med å invitere bedrifter til oss på en samling, for å spleise dem med elevene og få ut lærlinger, sier Trude Haugen.

EGET OPPLEGG FOR VOKSNE I tillegg til ordinær frisør vg2, fikk skolen et eget tilbud for voksne elever over 25 år i 2021, med både vg1 og vg2. Kravet for å komme inn er å ha fullført ungdomsskolen, og i løpet av utdanningen må elevene gjennom fellesfagene og programfagene de ikke har fra før. En ekstra utfordring er at alle fag er på norsk, så her må det pugging til.

– Mange som tar voksenopplæring, har utenlandsk bakgrunn, og flere av dem har jobbet som frisør, men mangler papirer på det de kan. De er motiverte og vet hva de vil, men for noen kan det være vanskelig å få utdanningen til å gå sammen med barn og familieliv, sier Trude Haugen.

I frisørstolen ved siden av er Marifat Farahn i gang med å farge håret til Isabell Gulbrandsen.

–Jeg har hele tiden drømt om å bli frisør. Men fram til nå har det bare vært en hobby der jeg har frisert venner og familie, sier Marifat, som i 16 år har vært ansatt i butikk.

Fembarnsmoren er glad for at det finnes en voksenlinje på Kalnes slik at hun slipper å bruke tid på å reise til Oslo.

– Jeg var over 40 år før jeg fikk set å bli frisør, så det er aldri for sent.

De tre døtrene hennes har stadig hår i alle mulige farger, og vennene deres synes de har en kul mamma.

Når det gjelder kundene som kommer til skolen, så er det alltid lærerne som har oppsyn og det faglige ansvar for det ferdige resultatet.

«Hos frisøren blir du fin på håret og får en liten prat. Det skaper en god dag».

FAGLÆRER TRUDE HAUGEN

PRØVER OG FEILER I et område med mange iskrigere er det ikke så rart at hockeysveisen er tilbake. Den går nå under det litt mer faglige navnet mullet, men vi snakker fortsatt om kort på toppen og langt i nakken. Inne i salongen til vg2-elevene, som går ordinært løp, er det modellhoder som får kjørt seg under saksa. De starter med langt hår om høsten, og ender gjerne med barbering inn til skinnet når våren kommer.

– Når elevene er i gang vil jeg at de skal diskutere, reflektere og resonnerere. De må ha grunnleggende teori i bunnen, men lærer mye av å prøve og feile. Jeg liker at fagfornyelsen legger vekt på at elevene kan utforske fagene, sier kontaktlærer Cecilie Alvestad. Hun har drevet egen salong i ti år, fikk lyst til å prøve noe nytt og utdannet seg til yrkesfaglærer på OsloMet.

En del av oppgavene er åpne, der elevene kan tenke mer fritt.

PÅ RETT SPOR Benedikte Olsen (24) hadde mange år der hun ikke visste hva hun skulle bli.

– Jeg hadde udiagnostisert ADHD og slet på skolen. Lærevanskene gjorde at jeg ble sett på som skolevegrer og lat, og selv trodde jeg at jeg var dum, sier Benedikte, mens hun klipper et dukkehode. Hun fikk hjelp hos NAV, og bestemte seg for å prøve ut frisørfaget.

– Det har gått bra, og jeg trives. Men det skulle vært mye mer frisørfag første året, men jeg var for ung til å begynne på voksenopplæring, sier Benedikte.

Ved frisørstolen litt bortenfor står Emmeli Tong Meland og arbeider raskt

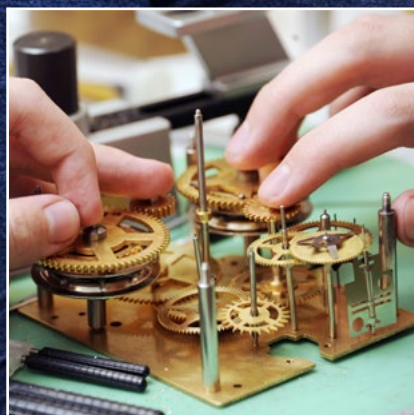

Trude Haugen har lang erfaring som både frisør og lærer i faget. Nå er hun kontaktlærer på vg2 voksenfrisører.

og konsentrert med saksa. Her blir dukkeherren kort i nakken.

– Jeg var hos frisøren i sommerferien og fikk en idé om at jeg kunne søke FBIE på videregående. Etter vg1 lurte jeg på om jeg skulle fortsette på utdanningen til smed, men det kostet penger. Da ble det frisør, og jeg vet at det er lurt med svennebrev i bunnen. Så får

vi se hva jeg gjør videre, sier Emmeli Tong Meland, og klipper videre. Etter at klassen var medhjelpere under oppsetningen av operaen «Den flygende hollender» på Fredriksten Festning, åpnet det seg også flere muligheter innen teaterverdenen. ❖

Som urmaker må man kjenne alle delene et veggur består av.

Eskild setter pris på alle arbeidsoppgavene i verkstedet. Her borer han i dreiebenken.

Stephanie liker å bruke hendene. Her sjekker hun et veggurs hjul.

Her står tiden aldri stille

KONGSBERG På Kongsberg har de Norges eneste videregående skole som tilbyr yrkesteoretisk grunnopplæring i urmakerfaget.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

– Som kontaktlærer ved urmakerlinjen har jeg kontakt med både Udir, skoler og urmakerbedrifter i hele landet, sier Bjørn A. Nordahl, som har jobbet på Kongsberg videregående skole siden 2008. Da ble utdanningen utviklet fra å være lærlingskole til å bli landslinje med grunnopplæring i urmakerfaget. Nordahl har selv hatt egen urmakerbedrift, han er oldermann i urmakerlauget, og han er spesialpedagog.

– Nå jobber vi for også å få storurmakerfaget tilbake, det forsvant fra læreplanen i 2020. Det er ulike svennebrev for urmaker- og storurmakerfaget, og det er behov for faglærte i begge fag, ikke minst for å ta vare på kulturarven vår.

PRAKTISK OPPLÆRING Nordahl forteller at det én dag i uken kommer en faglærer til urmakerlinjen. Selv om det meste foregår gjennom praktisk læring, er det også nødvendig med noe tavleundervisning for å forstå hvordan alle deler i klokken virker sammen. Med svennebrev på plass kan urmakere for eksempel jobbe med design, på lager, med logistikk, på verksteder, i en eta-

blert urmakerforretning eller starte egen bedrift. Urmakerens finmotorikk er dessuten etterspurt i andre bransjer, som for eksempel i Kongsbergindustrien og legemiddelindustrien.

– Selv om vi er spesialister på klokker, er utdanningen et utmerket springbrett, både når det gjelder jobb og eventuell videre utdanning, også internasjonalt. Det er et mangefasettert fag, sier Bjørn A. Nordahl.

FØR SVENNEPRØVEN Læreren forklarer at elevene kan starte urmakerutdannelsen ved å søke vg1 håndverk, design og produktutvikling (HDP). Det er også kryssløp fra teknologi- og industrifag (TIF-fagene) og elektro. Elevene fra disse fagene kan søke vg2 urmaker. Noen elever tar vg1 i sine hjemstedskommuner, mens andre også tar det første året på Kongsberg videregående.

Skolen har internat, og er godt tilrettelagt for å ta imot elever fra hele landet. Praksisperiodene legges ofte rett etter høst- og vinterferier, og hvis det er mulig, foregår praksisen i bedrifter i elevenes hjemstedskom-

muner. Faget er så lite at alle kjenner til hverandre, og skolen er behjelpelig med å skaffe praksis- og lærlingplasser. Det ryktes fort når en lærling er dyktig og ansvarsfull, da får hun/han ofte jobb i samme bedrift etter endt læretid.

– I stedet for å følge det vanlige løpet med to år på skole og to år i bedrift før fagprøven er det også mulig å være praksiskandidat, med fire år som lærling. Ofte har disse lærlingene noe utdannelse og erfaring fra før, de kommer sjelden rett fra ungdomsskolen, sier Nordahl.

PERSONLIG EGNETHET Forrige skoleår var det 35 søkere til urmakerlinja i Kongsberg, kun 8 fikk plass. Antall elever kan variere litt fra år til år, avhengig av om en eller flere elever har spesielle utfordringer. Det er viktig at elevene liker å finne ut av hvordan ting virker, urmakeryrket krever fordypning og stillesitting, og passer ikke for alle. Interesse og motivasjon er viktig, kjønn spiller ingen rolle. Det brukes ulike verktøy og instrumenter, som lupe og mikroskop.

– I starten går alle i takt, etter hvert >>

Lærer Bjørn lar elevene jobbe selvstendig, men er tilgjengelig når noen har spørsmål eller ideer. Her er Eskild i full sving.

bygger vi opp undervisningen rundt den enkelte elev. Produksjon, vedlikehold og teknikk flettes i hverandre, sier Bjørn A. Nordahl.

– Fellesfagene på vg2 er norsk, samfunnsfag og kroppspøving. Noe skal alle gjennom, enkelte har dette fra før, og får da fritak i disse timene.

Da Yrke besøker skolen, er åtte elever ivrig opptatt med hver sine prosjekter inne på verkstedet. Det snakkes ikke mye, her er det konsentrasjon som gjelder. Men noen spøkefulle kommentarer og glade smil flyr gjennom lufta, stemningen er god.

Eskild kommer fra et hjem med mange klokker

Vi snakker med Eskild Iversen (18) fra Harestua i Lunner kommune. Han tok vg1 på Gran videregående skole. Eskild bor nå på internatet Kongsberg videregående tilbyr, og trives godt med miljøet både der og i klassen. Han synes det er greit å ha flyttet hjemmefra, men samtidig få servert tre måltider hver dag.

– Interessen for klokker startet tid-

lig, trolig fordi pappa har venner som var urmakere. Vi har bestandig hatt klokker hjemme, og jeg ble fascinert av hvordan de gikk og gikk, forteller Eskild med et smil.

– I tiende klasse bestemte jeg meg for å bli urmaker selv.

Eskild beskriver klassen som en liten bedrift med godt miljø. Han har vært utplassert hos urmakeren på Sandvika Storsenter, og håper å få lærlingplass der.

Eskild liker å holde på med tallskiver, interessen for klokker startet tidlig.

– Drømmen er å lage en klokke selv, helt fra bunnen av, sier Eskild.

Yrke prøver ut de faste spørsmålene vi pleier å gi lærlinger vi intervjuer, og Eskild svarer:

Hører helst: techno og rock.

Siste serie: Oak Island Mystery.

Om ti år jobber jeg på et urmakerverksted. Der er det godt miljø, og jeg har høy lønn.

– Det beste med yrket er at jeg kan være meg selv. Her er det bare en fordel å være nøyaktig, ting trenger ikke å gå kjempefort.

Jeg ser ikke noe negativt med urmakeryrket.

Stephanie trenger litt tilrettelegging

Stephanie Laloi Dybdahl (24) har en litt annen innfallsvinkel. Hun bor hos sin fetter på Kongsberg, og får drosje til og fra skolen hver dag. Stephanie er født i Sveits, men har hatt det meste av oppveksten på Nesodden. Hun er ung ufor etter en virusinfeksjon i hjernen som 17-åring. Senskadene er blant annet epilepsi og kognitive vansker.

– Jeg har en lang og vanskelig historie, men ønsker ikke å bli sittende hjemme, selv om jeg trolig aldri kommer i full jobb. Det var pappa som rådet meg til å søke urmakerlinja, og jeg er glad jeg fulgte rådet, sier Stephanie smilende.

Hun forteller at hun var en aktiv håndballspiller, som tok vg1 på toppidrettsgymnasiet i Skien. Det er vanskelig for Stephanie å følge et vanlig utdanningsløp, da hun trenger en del tilrettelegging, spesielt i perioder med mange og store epilepsianfall.

– Nå har jeg akkurat sovet en time. Jeg kjenner hodet mitt så godt at jeg vet det går dårlig å presse kroppen når jeg føler meg utkjørt, forteller Stephanie uoppfordret.

– Her har vi gode lærere, og både de

og klassekameratene er innforstått med at jeg trenger pauser og kan lete etter ord. Det betyr mye for meg å møte varme og omsorg, og bli inkludert på den måten jeg gjør her.

På Yrkes faste spørsmål svarer Stephanie:

– Jeg er oppvokst med jukeboks, og musikk er svært viktig for meg. Jeg hører på alt, bortsett fra hardrock og metal, og jeg elsker å danse. Prince, Eagles og nyere musikk er topp.

Siste serie: Liker å se noe lærerikt og ser gjerne en film for å lade opp etter epilepsianfall.

Om ti år håper jeg å ha en liten jobb i tillegg til uføretrygden.

Det beste ved yrket er at jeg kan bruke hendene, være kreativ og jobbe med småting.

Det verste vil være at jeg settes under press for å holde tidsfrister.

BEHOV FOR NYE LÆRERE Hovedlærer Bjørn A. Nordahl skryter av elevene,

For Stephanie er det helt topp å sitte stille og pusle med klokker. Til tross for medisinske utfordringer vil hun gjerne jobbe.

som jobber godt og selvstendig med sine prosjekter, og samtidig viser omsorg for hverandre.

– Dette er en veldig fin klasse, sier han, tydelig stolt.

– Vi har gode faglærere her, som

vi håper bygger på med pedagogisk utdanning. Det er gjerne slik rekruttering av lærere til linjen foregår.

Elevene våre fortjener gode lærere, og kun på den måten kan vi ta vare på dette verneverdige faget. ❖

ANNONSE

Foto: AdobeStock

Utgis også som e-blad

BESTILL ABONNEMENT

Medlem i Utdanningsforbundet?
 Velg abonnement og papir/digitalt på **Min Side**:
www.udf.no/min-side
 Medlemsservice: medlem@udf.no

Ikke medlem?
 Send bestilling til:
abonnement@utdaningsnytt.no
 500,- per år for 4 utgaver

utdanningsnytt.no/abonnement

Mor til ti barn skal ta fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget:

- Gi barna tid og kjærlighet

ELVERUM - Gi barna tid. Vær tålmodig. Barna trenger tid og kjærlighet, sier Farhiyo Ahmed Mohamed (46), som er mor til ti barn og morsmåslærer på Elverum ungdomsskole.

TEKST OG BILDER HARALD VINGELSGAARD

Snart skal hun ta fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget: Vi møter henne i et svært internasjonalt miljø på Elve-

– Hele livet mitt er med barn og ungdom, sier Farhiyo som er mor til ti barn og morsmåslærer på Elverum ungdomsskole.

rum ungdomsskole i Innlandet. Hun gir spesialtilpasset hjelp til elever fra store deler av verden, ungdommer som skal lære grunnleggende norsk. Denne dagen har hun elever fra Rwanda, Somalia, Syria, Tyskland, Tyrkia og Ukraina. De sitter konsentrert for å lære språk.

– Hun er veldig flink til å lære oss det vi skal lære. Vi får alltid hjelp av henne, sier 15 år gamle Artur Rakhmatullin som er fra Ukraina.

– Hun er hele tiden veldig hyggelig og glad, sier 15 år gamle Jenny Hylova som sitter ved siden av ham. Hun er også fra Ukraina.

IKKE VANLIG Morsmåslærer Farhiyo Ahmed Mohamed fastslår at hun ikke er en helt vanlig lærer.

– Læreren underviser. Jeg går rundt i klassen og hjelper elevene.

Morsmåslærer Farhiyo Ahmed Mohamed gir hjelp til Artur, mens Jenny jobber på egen hånd. Begge elevene er fra Ukraina.

Farhiyo Ahmed Mohamed har ti barn i alderen fra 6 til 26 år. Hun har med andre ord en livserfaring med barn og ungdom helt utenom det vanlige.

– *Hvorfor valgte du faget barne- og ungdomsarbeider?*

– Jeg liker barn. Jeg har 26 års erfaring med mine egne barn, hjemme, i barnehagen og på skolen. Hele livet mitt er med barn, sier Farhiyo som mener hennes egne barn er en del av fagkunnskapen hennes.

– *Faget handler om hvordan man skal håndtere forskjellige situasjoner med barn. Det kan bli konflikter. Barn kan bli lei seg uten grunn. Hvordan skal man takle dette?*

– Jeg har erfaringen. Bøkene gir meg teorien. Jeg kombinerer min egen erfaring med det som står i bøkene. Det fungerer veldig bra, sier hun.

Farhiyo begynte på utdannelsen for fire år siden på Elverum læringscenter, som er et senter for voksenopplæring.

Hun var lærling i en barnehage og på en barneskole.

Nå har hun vært i jobb som morsmålslærer på Elverum ungdomsskole i om lag ett år.

– Jeg trives kjempegodt.

FERDIG MED TEORIEN Hun er ferdig med teorieksamen. Kun den formelle praktiske fagprøven gjenstår.

– Jeg skal ta fagbrev. Det er målet. Fagbrev er viktig. Det er lettere å få

jobb med et fagbrev, sier hun. Men hun har ingen planer om å skifte jobb.

– *Hvordan var det for deg å ta utdannelsen når du har ti barn hjemme?*

– Det var litt vanskelig, men jeg greide det likevel.

– *Hvordan har du opplevd å være elev i barne- og ungdomsarbeiderfaget?*

– Ikke så vanskelig. Jeg hadde fantastiske lærere som ga meg god tid og som motiverte meg.

– *Du har selv lært norsk etter at du* >>

– Elevene kaller Farhiyo «mamma», sier teamleder Inger Petronille Svenkerud (t.h.).

kom til Norge i 2003. Hvordan var det?

– Norsk er veldig forskjellig fra somali, men ikke så vanskelig å lære likevel, fordi somali også bruker det latinske alfabetet. Jeg lærte norsk i møte med folk og ved å gå på kurs for kvinnelige innvandrere.

Farhiyo er språkmektig. I tillegg til morsmålet somali og norsk behersker hun engelsk, og ikke nok med det: Hun kan språket kiswahili, som brukes av folk i mange afrikanske land som Kenya, Tanzania og Uganda. Alt dette, og hennes kulturelle bakgrunn fra Somalia, er svært nyttig i jobben hennes med elever fra hele verden.

– Hvilken betydning har det at du selv måtte lære norsk, når du skal lære ungdommer det norske språket?

SNAKK OG SE TV – Jeg gir bort min kunnskap og erfaring. Hvis de opplever språket som vanskelig, viser jeg dem at de kan. Jeg motiverer dem.

Farhiyo anbefaler elevene blant annet å snakke mest mulig norsk, lese norsk og se norske nyheter på TV.

– Hvilke råd har du til andre innvandrere som tenker på å ta fagbrev i et fag?

– Gå på skolen. Lær deg norsk. Det er viktig. Veldig viktig når du bor i Norge. Det finnes mange forskjellige yrker å velge. Du kan for eksempel bli helsefagarbeider eller barne- og ungdomsarbeider. Med fagbrev blir det lettere å få jobb.

– Du kommer fra Somalia, et afrikansk land med veldig forskjellig kultur sammenlignet med kulturen i Norge. Hvordan blir du møtt av elevene når du arbeider på skolen, slik du føler det selv?

– Elevene møter meg som en voksen person som arbeider her. De er positive. De respekterer meg. Barna ser opp til deg som voksen. Vi som arbeider her, er rollemodeller for elevene, sier hun.

MYE ROS Farhiyo får ros av Inger Pernille Svenkerud, som er lærer og teamleder på språksenteret ved Elverum ungdomsskole, hvor de gir norskkopplæring til ungdommer fra 13 til 15 år.

– Farhiyo har så mye erfaring fra livet med sine egne barn som hun tar med hit til skolen på en veldig god måte. Til stor nytte, både for oss lærerne og for elevene.

Farhiyo ser ting vi ikke ser. Hun løser konflikter vi andre ikke forstår. Hun blir kalt «mamma» av elevene. Farhiyo er veldig kunnskapsrik og lett å samarbeide med. Vi har et veldig godt samarbeid, sier Svenkerud.

Dette er gjensidig.

– Jeg er veldig glad i de jeg arbeider sammen med, og elevene. Jeg har en fantastisk jobb, sier morsmålslærer Farhiyo Ahmed Mohamed på Elverum ungdomsskole. ❖

Terje Solbjørg synes det er lettere å lære ute på oppdrag enn inne på skolen. Her jobber han med en nivelleringskikkert.

Motiveres av å bygge på oppdrag for ekte kunder

SANDNES På Gand videregående skole i Sandnes produserer byggfagelevne for bruk, ikke for riving. Dette fører til at de bryr seg mer om oppgavene de får tildelt.

TEKST **KJETIL S. GRØNNES** BILDER **ALF BERGIN**

– Jeg synes ikke noe om å bygge for så å rive. Det er demotiverende for elevene, sier Kjell Åge Lillehavn, adjunkt med tilleggsutdanning og lærer for en av de to klassene i bygg- og anleggsteknikk på Gand videregående skole i sentrum av Sandnes.

SKAPER STOLTHET I stedet for å bygge hytter på skolen, som så blir revet for at neste årskull skal gjenta samme prosess, bygger de kommende tømmermennene reelle prosjekt. De tar på seg

mindre oppdrag som boder, kledning på vegger og terrasser, for å nevne noe. Men hele hus bygger de ikke.

– Vi har ikke lov av fylket til å stå som byggmesteransvarlige på nye hus, men vi kan ta forskjellige småjobber på hus til kunder, uten ansvarsrett, sier Lillehavn, som selv har bakgrunn som byggmester.

SKOLEPROSJEKT UTEN GARANTI I løpet av årene har han tatt noen klasser med til egen enebolig for å legge på

ny kledning, og for å bygge grillhytte og bod i hagen. Han ser elever som motiveres av å jobbe med noe som en kunde skal ha, selv om det ofte «bare» er en lærer. Det skaper stolthet for arbeidet de gjør. Han mener elevene lærer mye på slike prosjekter.

– Hva om noen stiller spørsmål ved at slike skoleprosjekt ikke koster noe for den som får nytte av arbeidet?

– Dette er ikke gratis arbeidskraft. Vi følger læreplanen, og kunder betaler materialutgiftene, reiseutgifter og stil-

>>

lasbruk. Det er kun når vi ikke har hatt andre eksterne oppdrag, at vi har hatt elevene på småoppdrag hos lærere på skolen. Vi tar ikke betalt, siden det ikke er garanti på utførelsen, sier han.

LEGGER STOLTHET I DETTE – Dette er mye bedre enn å rive etter å ha bygget noe. Vi legger stoltheten vår i dette, sier Aslak Bauge-Hansen, som går tømmer vg2.

Sammen med de to klassekameratene Jonathan Solheim og Viktor Fjogstad Kvalbein er han i verkstedet på skolen for å ferdigstille en halvferdig redskapsbod som ble reist i forbindelse med en svenneprøve. Når de har gjort den ferdig, overleveres boden til en velforening i et byggefelt.

– Hvis vi visste vi skulle rive den, hadde vi ikke brydd oss så mye og ikke brukt så mye tid på den, skyter Kvalbein inn.

Nå skal de legge på tak og shingel og gjøre boden helt ferdig utvendig. Men vanligvis settes ikke elevene til å bygge tak fra grunnen av, med tanke på sikkerhet.

Kjell Åge Lillehavn tar ofte den bærbare og sammenleggbare tavla med ut på byggeplass når han skal forklare noe til elevene. Her omgitt av Sebastian Skjæveland Haga (t.v.), Eivind Ravndal Kyllingstad, Jens Bertelsen og Terje Solbjørg.

JUNGELTELEGRAFEN Det å få jobbe med ekte prosjekt, for ekte kunder, er noe byggfagelevne i vg2 på Gand har gjort i all tid. I hvert fall siden før Lillehavn fikk jobb på skolen i 2004. Det er ikke noe problem å få tak i kunder. Hvert år utfører elevene i de to paral-

lelle klassene mellom fire og ti oppdrag avhengig av hvor arbeidskrevende de er.

– Vi averterer ikke. Det er jungeltelegrafene som skaffer oss kunder. Ofte er det en lærer på skolen. Eller så er det en nabo til noen som har brukt oss før, sier Lillehavn.

Oppdragene er stort sett i Sandnes, men av og til drar elevene sørover mot Jæren eller vestover mot Sola. Gand videregående skole tar ikke oppdrag i Stavanger, fordi for mye undervisningstid ville gått med til å sitte fast i rushtrafikken.

RELEVANTE OPPGAVER En fem minutters kjøretur fra skolen, i et eneboligstrøk på Austrått øst i Sandnes, holder resten av Lillehavns klasse med tømmerlever på med et oppdrag i hagen til Lise Tønnesen Skarset. Hun kjenner godt til bruk av byggfagelever. Nå er hun spesialpedagog på Bergeland videregående skole i Stavanger sentrum, men før det jobbet hun selv på Gand. Skjelettet til det som skal bli en 77 m² stor treplattning i to nivå, over en plen som aldri ble pen, står klar. Bak henne gjør elevene seg klar til neste

Elevene motiveres av å få bygge ekte prosjekt. Her skal de legge en 77 kvadratmeter stor terrasse i to nivå. Kjell Åge Lillehavn instruerer Terje Solbjørg under oppmåling. Eivind Ravndal Kyllingstad (t.v.), Sebastian Skjæveland Haga, Jevgeni Makarov og Kristoffer Aspøy Gjesteland er også med.

Lise Tønnesen Skarset er trygg på at elevene vil gjøre en god jobb. Uansett vil Kjell Åge Lillehavn kontrollere kvaliteten på arbeidet underveis. – Det er viktig å tilby elevene gode praksisoppgaver, sier hun.

steg i oppdraget med å bygge husets kommende uteområde.

– Jeg er trygg på at de skal gjøre en god jobb. Jeg vet det blir bra. Selv synes jeg det er viktig å bidra med å skaffe gode praksisoppgaver til elevene, sier hun.

Det var aldri aktuelt å hyre inn et profesjonelt firma til å gjøre jobben. Alternativet til å bruke elever var at hun la plattingen selv. At elevene vil trenge lengre tid, er hun innforstått med.

KONTROLLERER Lillehavn synes det er enklere å undervise ute på oppdrag enn inne på skolen. Når han skal forklare noe for alle elevene, henger han opp sin bærbare og sammenleggbare hvite tavle han kan tegne og forklare på, akkurat som om han fortsatt var i klasserommet. Erfaringen hans er at slike analoge hjelpemidler fungerer bedre ute i all slags vær enn de digitale alternativene.

– Jeg synes det er mer interessant å jobbe ute. Vi får lært flere forskjellige ting i tømmerfaget, sier Terje Solbjørg som skal være med på å legge terrassen på Austrått.

Underveis i byggeprosessen går

Lillehavn over arbeidet og sjekker kvaliteten, slik at boden eller terrassen holder god nok standard til at den kan leveres over til kunden.

– Når vi er ferdige, pleier jeg å spørre eleven: Ville du kjøpt dette? sier han med et smil.

PIZZA Kunder som Tønnesen betaler ikke lønn, men dekker kostnadene til materialene som blir brukt.

– Det hender byggherrene spanderer pizza på guttene, sier Lillehavn.

Han har ikke fått negative tilbakemeldinger fra byggfirma på at elevene tar på seg ekte oppdrag. Hans inntrykk er heller at byggfirmaene liker at elevene blir motiverte. Derimot har han hørt noe murring fra produksjonsbedrifter som tilbyr tilrettelagte arbeidsplasser, siden byggfagelevne konkurrerer på salget av mindre boder og hytter.

TO UKER INNE - TO UTE Under yrkesfaglig fordypning (YFF) er elevene i bygg- og anleggsteknikk vg2 ute i bedrift i 6 uker. Elevene selv kan kontakte en aktuell bedrift dersom de ønsker det. De kan velge å være i samme be-

drift alle seks uker, eller prøve seg ut flere steder.

– I bygg- og anleggsteknikk vg1 har elevene en uke med oppdrag ute eller praksis inne på verkstedet, og en uke teori inne på skolen. I bygg- og anleggsteknikk vg2 er elevene to uker ute på oppdrag og to uker inne på skolen med teori. Vi synes det fungerer best for elevene i vg2 at de er ute i bedriften to uker om gangen. Det gir best kontinuitet. Da jobber de 8–15. Byggfirmaene sier det er genialt, for da får de tid til å bli kjent med eleven. Etter vg2 får rundt 90 prosent av våre elever lærlingplass, sier Lillehavn.

Det er ikke bare det å bli kjent med faget Lillehavn mener er bra med at elevene jobber med ekte prosjekt. Det at eleven også må lære å forholde seg til en ekte kunde, lærer dem folkeskikk og arbeidsmoral. Det er noe bedriftene verdsetter.

– Det er det som er intensjonen vår. Vi skal lære dem opp til å bli gode arbeidsfolk slik at vi får dem ut i lære, sier han. ❖

– Her på Gand videregående har elevene på bygg- og anleggsteknikk alltid fått jobbe med ekte prosjekt, sier Kjell Åge Lillehavn.

Vegard Mikkelsen får stor nytte av sin egen bedrift i undervisningen:

Lærer med egen tømrerbedrift

TYNSET Vegard Mikkelsen driver sin egen tømrerbedrift. – Det er en stor fordel for meg når jeg underviser i byggfag, sier han.

TEKST OG BILDER HARALD VINGELSGAARD

Vi møter Mikkelsen på Nord-Østerdal videregående skole på Tynset i Innlandet. Denne dagen underviser han voksne elever på vg2 tømrer. Han har gitt dem en teoretisk oppgave – de skal rehabilitere en vegg i et gammelt hus fra 1954, slik at veggen tilfredsstiller dagens byggkrav.

NETTET Elevene har fått tips om å hente informasjon både fra www.byggforsk.no og www.byggogbevar.no, to nettsteder med mye oppdatert og

detaljert faglig informasjon om bygging. Denne oppgaven er ikke tilfeldig valgt av Mikkelsen. Han har lang erfaring med rehabilitering i sin egen tømrerbedrift. Og det stopper ikke der. Han er selv student og arbeider med en bacheloroppgave om rehabilitering i sitt studium – yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU i Trondheim.

– Jeg lager undervisningsopplegg basert på det jeg arbeider med i min bacheloroppgave. Den handler om «Hvordan bruke våre håndverkstradisjoner for å styrke tømrerens ferdigheter i fremtiden?», sier han.

Oppgaven tar for seg alt fra byggkonstruksjoner til materialer og verktøy. I elevenes oppgave er det en tenkt kunde, en kvinne som eier huset.

MILJØVENNLIG – Hun betaler mye for strøm. Vi skal pusse opp en vegg slik at huset blir mer miljøvennlig, sier eleven Netsereab Tekeste (45). Han og medeleven Yonas Yakob (39) har fått denne oppgaven. Begge er opprinnelig fra Eritrea og har bodd i Norge i mange år. De har også fagbrev som helsefagarbeidere.

– Jeg kom ikke inn på linjen for tømrerfag da jeg søkte for noen år siden. Derfor utdannet jeg meg til å bli helsefagarbeider, sier Tekeste.

Yakob fikk tips fra kona, som hadde lest på Facebook, om at han kunne ta en utdanning som tømrer via Karriere Innlandet. Slik ble det. De to tar utdanningen gjennom Karriere Innlandet, som er Innlandet fylkeskommunes satsing på opplæring for voksne. Begge skal ta utdanning som tømreere samtidig som de jobber som helsefagarbeidere.

GARASJE – Jeg er veldig interessert i tømrerfaget. Jeg lærer mye, både teori og praksis. Læreren er veldig flink, sier Tekeste.

I sitt eget firma jobber Mikkelsen med prosjekter som elevene får delta i. Han underviser på vg1 bygg- og anleggsteknikk og i tillegg voksne elever på vg2 tømrer. En gang bygde Mikkelsen en garasje gjennom sin egen bedrift. Elevene i vg1 bygg- og anleggsteknikk fikk være med på å bygge forskaling, støpe gulvplatene, montere panel på en vegg, heise takstolene på plass og sette opp stillaser.

Lærer Vegard Mikkelsen og elev Yonas Yakob ved saga.

– Jeg er genuint interessert i tømrerfaget, sier lærer Vegard Mikkelsen. Bak ser vi elevene Netsereab Tekeste og Yonas Yakob.

– Elevene var involvert i hele prosessen fra grunnmuren ble bygget, til garasjen stod ferdig. Dette gir dem innsikt. Å arbeide med slike prosjekter er mye mer meningsfylt enn å konstruere enkle modellvegger i klasserommet, sier Mikkelsen.

En annen gang arbeidet elevene i vg1 bygg- og anleggsteknikk på et prosjekt som lignet på å være ansatt i en vanlig bedrift. En hytteeier kom til skolen og hadde et byggemøte med elevene, hvor han fortalte dem hva slags bygg

han ønsket. Elevene lagde deretter byggetegninger og kostnadsoverslag, som de sendte til kunden. Dette gir elevene reell kontakt med byggebransjen og kundene.

– Jeg tror det er viktig å gi elevene en slik virkelighetsnær erfaring, sier Mikkelsen. Som tømrer med sin egen bedrift er han alltid oppdatert om bransjen, inkludert prosjektering, valg av materialer og priser. Dette kunnskapen overfører han til elevene i undervisningen, både i teori og praksis.

Han drive sin egen bedrift, Mikkelsen Treforedling.

– *Er det økonomisk lønnsomt for deg å ha elever til å utføre arbeid på dine prosjekter?*

– Nei, dette har ikke noe med økonomi å gjøre. Hytta, hvor elevene var med og arbeidet, er et godt eksempel. Dette var et prosjekt i min regi. Jeg prosjekterte, og jeg skal bygge nærmest hele hytta for kunden. Men elevene er med på deler av byggingen. Kunden skriver kontrakt med meg for >>

det jeg skal gjøre. Kunden skriver egne kontrakter for de delene av bygget som elevene skal gjøre. I kontrakten med elevene får kunden arbeidet til en mye lavere pris, sier Mikkelsen.

RYDDIG I det arbeidet elevene skal gjøre, er han med som veileder og får lønn fra skolen, som lærer.

– Det er svært viktig å være ryddig på dette, understreker han.

Arbeidsoppgavene til elevene i disse prosjektene, har direkte tilknytning til læreplanmål.

– Det gir god læring for elevene. I den aktuelle hytta har elevene lest ut av byggetegninger hvordan alle delevegger skal være, forankret bunnsvill og satt opp veggene. De har også bygget etasjeskille mot hemsene. Dette er gode eksempler på oppgaver som gir dem

Nettsereab Tekeste (t.v.) med tomrestokken og Yonas Yakob (t.h.) med drillen, sammen med Vegard Mikkelsen ved en modellvegg som en annen klasse har laget.

nyttig erfaring og læring som ville vært vanskelig å gjenskape på verkstedet på skolen, sier Mikkelsen.

Han understreker også at elevene har egen elevbedrift hvor de selv fakturerer arbeidet de har gjort, etter avtale

med byggherre. Elevene dokumenterer eget arbeid som de overleverer byggherre ved avsluttet arbeid.

BÅDE LÆRER OG TØMRER – I firmaet mitt jobber jeg med mye variert arbeid, spesielt innenfor restaurering og rehabilitering. Jeg jobber som lærer i 80 prosent stilling og som tømrer i 20 prosent stilling, i tillegg til at jeg bruker mye tid på tømrerarbeid på fritiden, sier han.

Mikkelsen har en uvanlig bakgrunn som tømrer og yrkesfaglærer.

– Jeg er utdannet adjunkt og jobbet som lærer i grunnskolen i mange år. På fritiden bygde jeg først mitt eget hus og deretter min egen hytte, sier han. Mens han arbeidet med disse prosjektene, fikk han mange henvendelser fra folk som ønsket at han skulle utføre byggeoppdrag for dem. Dette førte til at han startet sin egen bedrift, og han tok fagbrev som tømrer. For noen år siden byttet han gradvis jobb fra å være grunnskolelærer til å bli lærer i byggfag.

– Jeg ble spurt av Nord-Østerdal videregående skole om jeg kunne være lærer på byggfag i en 20 prosent vikarstilling i ett år. Jeg sa ja, og det ble mer. Jeg sluttet på barneskolen og har nå 80 prosent stilling som lærer på byggfag, i tillegg til jobben i mitt eget firma. Jeg er virkelig interessert i tømrerfaget, sier Vegard Mikkelsen. ❖

ANNONSE

Bestill annonser for 2024

Utgivelsesplan annonsefrist/utgivelsesdato

- 1 7. februar / 8. mars
- 2 24. april / 24. mai
- 3 4. september / 4. oktober
- 4 6. november / 6. desember

Annonsekontakt
Grethe Ånerud i HS Media
E-post: utdanning@hsmedia.no
Tlf: 62 94 69 04 / 92 83 68 30

Visste du at
annonser hos
oss sees av
18 000 lesere?

Annonse-
informasjon:

Hold deg
oppdatert,
last ned
appen

UTDANNINGSNYTT

Rådgivernes betydning for rekrutteringen til restaurant- og matfag

Rådgivere i ungdomsskolen mangler ofte oversikt over mangfoldet i restaurant- og matfagene, viser en ny fagartikkel som er publisert i en antologi fra yrkesfaglærerutdanningen ved OsloMet.

AV **EMELIE JANSSON**, student ved yrkesfaglærerutdanningen
Fra antologien *Yrkesfaglærere presenterer oppdatert forskning*

Redaktører: Bjørn Eben, Kaia Mobråten og Halvor Spetalen

Artikkelen er forkortet av Yrkes redaksjon

Å tiltrekke seg nye elever til utdanningsprogrammet for restaurant- og matfag er en viktig strategi for å sikre tilstrekkelig antall nye fagarbeidere som kan møte bransjens fremtidige behov. Denne artikkelen utforsker ungdomsskolerådgivernes rolle i rekrutteringen ved å undersøke deres beskrivelser av utdanningsprogrammet og dets rekrutteringsproblemer. Resultatene antyder at rådgiverne mangler full oversikt over utdanningsprogrammets mangfold, og fokuset er ofte på kokkeyrket.

SEKS RÅDGIVERE Datainnsamlingen er basert på kvalitativ forskningsmetode og intervjuer med seks rådgivere fra forskjellige ungdomsskoler i Oslo kommune. Resultatene kan tyde på at ungdomsskolenes rådgivere ikke har full oversikt over bredden og variasjonene innenfor utdanningsprogrammet, og beskrivelsene som gis, bærer preg av at noen av studieretningene får mer plass og er bedre kjent blant informantene. Rådgivernes beskrivelser setter særlig kokkeyrket i fokus. Rådgivernes perspektiver på utfordringer knyttet til rekruttering beskriver ofte hvordan de opplever at elevene opplever yrkene innenfor mat- og måltidsbransjen. Her blir samfunnets syn tydelig speilet, og den lave statusen til yrkene innenfor mat- og måltidsbransjen blir det overordnende temaet som påvirker elevenes valg.

MATNASJONEN NORGE Solberg-regjeringens strategi «Matnasjonen Norge», med mål om å fremme norsk matkultur globalt innen 2030, har satt søkelys på rekruttering til mat- og måltidsbransjen. NHOs kompetansebarometer indikerer et betydelig behov for lærlinger og fagarbeidere i bransjen (Rørstad et al., 2022). Søkertallene til utdanningsprogrammet restaurant- og matfag på videregående har vært synkende, og regjeringen nedsatte et rådgivende utvalg i 2020 for å ta opp rekrutteringsutfordringene (Utdanningsdirektoratet, 2022; Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen, 2021).

FAGARBEIDERNE BETYDNING Utvalget presenterte rapporten «Uten fagarbeidere – ingen matnasjon», som fremhever utfordringer som lav lønn, redusert status, ugunstige arbeidstider og arbeidsbelastning i bransjen.

Utvalget rettet i tillegg oppmerksomhet mot at bredden og mulighetene innenfor bransjen ikke er allment kjent i befolkningen, og at kokkeyrket og restaurantbransjen får mest oppmerksomhet. Utvalget la frem 24 anbefalinger for å bedre rekrutteringen til mat- og måltidsbransjen. Disse inkluderte blant annet økt status for mat- og helsefaget, sterkere samarbeid mellom ungdomsskoler og videregående skoler, bedre formidling av utdanningsprogrammets bredde – som både skolen og bransjen har et ansvar for, samt kompetansekrav for karriereveiledere – som støttes av tidligere forslag i NOU 2016: 7 (s. 10-11).

Studier fra Norge og Sør-Korea understreker foreldrenes og rådgivernes innvirkning på elevers utdanningsvalg. Dette støttes av regjeringens utvalg, som vektlegger god karri-

Illustrasjonsfoto: © Adobe Stock

ereveiledning og informasjon til ungdommer, foreldre og samfunnet generelt som avgjørende for å løse rekrutteringsutfordringene (Bertheussen, 2019; Park & Jun, 2017; Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen, 2021). Kritikken av rådgivningstjenesten peker på behovet for forbedringer, inkludert negativ påvirkning på rekrutteringen til utdanningsprogrammet restaurant- og matfag og mangel på kunnskap om bransjens bredde og muligheter (Spetalen, 2018; Andersen & Andresen, 2016; Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen, 2021).

Utvalget identifiserte at god karriereveiledning og informasjon til ungdommer, foreldre og befolkningen generelt vil være en del av løsningen på rekrutteringsproblematikken.

FREMTIDIG SKOLEHVERDAG Det er imidlertid mange andre faktorer som også kan påvirke elevenes studievalg. I Opinions undersøkelse ble den fremtidige skolehverdagen også trukket frem som en av de viktigste faktorene til hvorfor en ungdom velger et bestemt utdanningsprogram (FORM & Opinion S, 2018). Rådgivningstjenesten har tidligere mottatt noe kritikk, som kan tyde på at det finnes et forbedringspotensial blant rådgiverne på ungdomsskolen. En undersøkelse fra 2018 antyder at interaksjon med ungdomsskolerådgivere kan påvirke rekrutteringen til utdanningsprogrammet restaurant- og matfag negativt (Spetalen, 2018, s. 7). Det har

også blitt kritisert at noen rådgivere kun anbefaler utdanningsprogrammet til elever som ikke kommer inn på andre utdanningsprogrammer, er skolelei eller har andre utfordringer (Andersen & Andresen, 2016, s. 53). Regjeringens rådgivende utvalg identifiserte i tillegg en mangel på kunnskap om bredden i mat- og måltidsbransjen, og at jobb- og utviklingsmulighetene som finnes, ikke kommuniseres godt nok (Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen, 2021). Dette gjaldt både i samfunnet generelt og blant rådgiverne.

ELEVENES RETTIGHETER Elevenes rettigheter til informasjon og veiledning er også viktige å ta hensyn til. I forskriften til opplæringsloven § 22–3 har hver enkelt elev rett til rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg. Rådgivningen skal omfatte oppdatert informasjon om utdanningsmuligheter, yrkesområder og arbeidsmarkedet. I tillegg skal rådgivningen bidra til å utvikle elevenes evner til å vurdere mulige konsekvenser av valg og forebygge feilvalg. Loven oppfordrer også til samarbeid med eksterne samarbeidspartnere for å gi elevene best mulig tilbud om rådgivning i yrkes- og utdanningsvalg. Det er skoleeieren som har det overordnede ansvaret for at rådgiverne på skolen har relevant kompetanse innenfor karriereveiledning og/eller sosialpedagogisk rådgivning.

Oppsummert vil dette si at det å kunne tilby oppdatert informasjon om utdanning- og yrkesveier inngår i rollen som rådgiver. Konkret vil dette kunne være å informere om de ulike utdanningsløpene innenfor restaurant- og matfag, men også om hvilke muligheter som finnes etter fullført utdanning, samt gjøre eleven oppmerksom på hva som kreves av faglige og personlige egenskaper for å lykkes i bransjen.

SEKS RÅDGIVERE For å undersøke hvordan ungdomsskolerådgivere beskriver programfaget restaurant- og matfag, og rekrutteringsproblemene til dette fagområdet, ble det gjennomført seks semistrukturerte intervjuer. Intervjuene ble gjort digitalt.

Jeg har valgt å presentere resultatene i to hovedkategorier:

- Rådgivernes beskrivelse av utdanningsprogrammet restaurant- og matfag (RM)
- Rådgivernes beskrivelse av rekrutteringsproblemene til RM

Figur 1: *Fagbrev nevnt under intervjuene*

Fagbrev	Nevnt av informanter:
Kokk	5
Ernæringskokk	0
Servitør	4
Baker	3
Konditor	4
Pølsemaker	0
Kjøttskjærer	1
Slakter	1
Ferskvarehandler	2
Fagarbeider i sjømatproduksjon	1
Fagarbeider i industriell matproduksjon	3
Utdaterte fagbrev	1
Studieretninger som ikke finnes	3

SLIK BESKRIVES FAGENE Kokkeyrket får betydelig oppmerksomhet når rådgiverne beskriver fagområdet. Av totalt elleve yrker som kan oppnås etter utdanningen, er det seks fagbrev som nevnes på direkte spørsmål om rådgivernes kjennskap til programmet. Tre andre fagbrev blir tilfeldig nevnt under en samtale. Alle rådgiverne kjenner til kokkeyrket, men yrker som ernæringskokk og pølsemaker blir ikke nevnt.

Tre av rådgiverne referer til studieretninger som ikke eksisterer i programområdet.

Rådgiverne mener at elever som skal velge restaurant- og matfag trenger å kunne håndtere høyt tempo og stress. De nevner også engasjement, motivasjon og interesse for mat

som sentrale egenskaper. Kreativitet, sosiale ferdigheter, samarbeidsevner, arbeidsmoral og åpenhet for forandring og variasjon, nevnes også som ferdigheter rådgiverne mener RM-elevene må ha.

Det påpekes også at programmet kan passe de mindre teoretiske anlagte, da det tilrettelegges godt på RM.

STRESS Når det kommer til beskrivelse av rekrutteringsproblemene, nevnes utfordringer knyttet til høyt tempo og stress.

Fire av rådgiverne understreker at en kandidat egnet for restaurant- og matfagutdanningen må kunne takle et høyt tempo. En rådgiver deler: «Altså, det er noen som har vært der som sier 'åh fy søren, det er ganske høyt tempo'. Ikke sant, det er mange som snakker om det.» En annen forklarer det på denne måten: «Det er jo til tider høyt tempo der, da, tror du må takle at ting skal gå litt fort.» Engasjement, motivasjon og interesse er også viktige egenskaper, og rådgiverne understreker disse like sterkt som stressmestring og tempo. En rådgiver formulerer det slik: «Det er ikke noen sånn enkel vei egentlig, du må være, du må være litt engasjert og helst ha litt motivasjon i bunn for å gjøre det.» En annen legger til: «Ja, du må i alle fall ha interesse for mat, da!»

Andre egenskaper som fremheves av rådgiverne, inkluderer kreativitet, sosiale evner, gode samarbeidsferdigheter, sterk arbeidsmoral samt en åpenhet for forandring og variasjon. To av rådgiverne påpeker at restaurant- og matfag-utdanningen også passer for de som ikke er sterkt teoretisk orienterte, fordi de som jobber der, er flinke på å tilrettelegge. En av dem uttrykker det slik: «Men jeg vil jo si at de som jobber på Etterstad videregående med dette programmet, de er jo flinke til å ta seg av elever som kommer med litt lite teoretisk ballast, men er interessert.»

MINDRE VERDT I spørsmål til rådgiverne om hvorfor søkertallene til RM er lave, peker tre av de spurte på den lave statusen til yrkene i bransjen.

En formulerer det slik: «Det er sånn at det å søke et yrkesfag er på en måte mindre verdt enn å søke studieforberedende», mens en annen som er intervjuet ser det slik: «[...] men òg tror jeg nok også at det å være kokk eller servitør ser de på som ... det er ikke noe høystatus hos oss, det altså.» Videre er det en oppfatning blant tre av rådgiverne at elever søker generell studiekompetanse fordi de opplever restaurant- og matfagutdanningen som et smalt valg. Som en av informantene uttrykker det: «Men jeg tror også at RM oppleves som litt smalt da. Og at det også er litt skummelt å være 15 år og føle at man går inn på den smale vei.» En annen informant kommenterer elevenes oppfatninger: «De ser seg

Figur 2: Hvem passer til å gå på RM?

(egenskaper nevnt av to eller flere informanter)

Personlige egenskaper	Nevnt av informanter:
Sosial	2
Jobbe fort/stresståling	4
Kreativ	2
Samarbeide godt	2
Interesse, engasjert, er motivert	4
God arbeidsmoral	2
Variert/forandringsdyktig	2
Trenger nødvendigvis ikke å være så teoretisk anlagt	2

Figur 3: Annet informantene trekker frem under intervjuene

Utdanningsprogrammet: restaurant- og matfag	Nevnt av informanter:
Bra på tilrettelagt undervisning	4
Populært blant elevene på ungdomsskolen å besøke RM eller se dem lage mat på messer	3
Godt samarbeid/positive opplevelser	5

litt blinde på at ‘da må jeg bli kokk’ – men du må jo ikke det. Dette er jo service-bransjen, så du kan jo bli mer, ikke sant?»

RÅDGIVERNES BESKRIVELSE AV RM Intervjuene indikerer ujevn kjennskap til fagbrevene, med tydelig fokus på kokkeyrket. Stereotypiske oppfatninger om bransjen kan begrense kunnskapen og påvirke veiledningen, slik det også påpekes i rapporten «Uten fagarbeidere – ingen matnasjon» (Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen, 2021).

BESKRIVELSEN AV REKRUTTERINGSPROBLEMENE Lav status og manglende kunnskap om bransjen påvirker søker-tallene, mener rådgiverne, som også ser på skolens beliggenhet (i Oslo er det kun Etterstad vgs. som har RM av de offentlige skolene), foreldres holdninger og elevers skepsis som barrierer. Samarbeid med utdanningsprogrammet og kampanjen «Smak deg frem» kan bidra til å øke kunnskapen og rekrutteringen (www.smakdegfrem.no).

Resultatene viser at rådgivernes kjennskap til utdanningsprogrammet er noe mangelfull når det kommer til bredde og variasjon i fagretninger som finnes innenfor utdanningsprogrammet. Samtidig beskriver rådgiverne samarbeidet mellom ungdomsskolen og det videregående utdanningsprogrammet som positivt. Det er merkbart at mange av informantene mine hovedsakelig konsentrerer seg om kokkeprofesjonen og restaurantbransjen når de omtaler utdanningsprogrammet. Dette perspektivet ser også ut til å påvirke deres oppfatning og beskrivelse av rekrutteringsutfordringene til utdanningsprogrammet restaurant- og mat-

fag, som i likhet med beskrivelsen av utdanningsprogrammet får en tydelig vinkling mot kokkeyrket og restaurantbransjen.

TRENGER ET LØFT Jeg opplever også at rådgiverne, når de reflekterer over hvorfor så få elever søker seg til utdanningsprogrammet, ofte inntar elevenes ståsted. Dermed fremstår rådgivernes beskrivelse av rekrutteringsproblemene som en gjenspeiling av elevenes holdninger til restaurant- og matfag, som igjen virker å være et speilbilde av holdningene til foreldre og samfunnet som helhet. Basert på resultatene og tidligere presenterte teoretiske perspektiver er min anbefaling at yrkesstatusen innen mat- og måltidsbransjen får et solid løft.

KILDER

- Andersen, R. K. & Andresen, S. (2016). Rekruttering, frafall og overgang til læreplass på restaurant- og matfag. Fafo-rapport 2016:09. Hentet fra: <http://www.fafo.no/images/pub/2016/20571.pdf>
- Bertheussen, S. (2019). Elevenes erfaring med valg av videregående opplæring. En kvantitativ undersøkelse av elever på tre skoler i Skedsmo kommune [Masteroppgave, Nord universitet]. Nord
- Open Research Archive. <http://hdl.handle.net/11250/2614595>
- Forskrift til opplæringslova. (2006). Forskrift til opplæringslova (FOR-2006-06-23-724). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724>
- FORM & Opinions AS. (2018). Rekruttering til Restaurant og Matfag (RM-fag) (Rapport levert til Opplæringskontorene i Restaurant- og Matfag (FORM) 09.04.2018). Hentet fra <https://www.nhoreiseliv.no/contentassets/2ea3b8e7c81747fc8aa0f3eeac7e6c/form-rekruttering-til-rm---rapport-fra-opinion-april-2018.pdf>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode (6. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018). Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). Det kvalitative forskningsintervju (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- NOU 2016:7. (2016). Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn.
- Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-7/id2485246/?ch=1>
- OECD (2004): Career Guidance: A Handbook for Policy Makers. Paris: OECD
- Park, S. H. & Jun, J. (2017). Structural Relationships among Variables Affecting Elementary School Students' Career Preparation Behavior: Using a Multi-Group Structural Equation Approach. International Electronic Journal of Elementary Education. Hentet fra: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1165372> (Hentet 20.05.2023)
- Rådgivende utvalg for rekruttering til mat- og måltidsbransjen. (2021). Uten fagarbeidere – ingen matnasjon. Rekruttering til mat- og måltidsbransjen, en lite kjent karrierevei. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/uten-fagarbeidere-ingen-matnasjon/id2834629/>
- Rørstad, K., Boring, P. & Solberg, E. (2022). NHOs kompetansebarometer 2021: En kartlegging av NHOs medlemsbedrifters kompetansebehov i 2021 (Rapport 2022:3). NIFU. <https://hdl.handle.net/11250/2981565>
- Sander, K. (2019). Rekruttering. <https://estudie.no/rekruttering/> Smak deg frem, offisiell nettside: <https://www.smakdegfrem.no/> (Sist besøkt 24.05.2023)
- Spetalen, H. (2018). Rekruttering til restaurant- og matfag - Betydningen av informasjons-, rekrutterings- og samarbeidstiltak. OsloMet-storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/1238>
- Utdanningsdirektoratet (2022). Søkere til videregående opplæring-utdanningsprogram. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sokere-vgs/sokere-utdanningsprogram/>

Nyttig bok om yrkesopplæring

En praktisk bok som gir god innføring i fag- og yrkesopplæringen. Her får lærerne eksempler som kan utfordre dem til å se på egen praksis.

Av **HALLVARD HÅSTEIN**, pedagogisk rådgiver

Grete Haaland og Brit Svoen har skrevet en bok for alle dem som direkte eller indirekte jobber med morgendagens fagarbeidere.

Målgruppa de henvender seg til, omfatter: instruktører, faglige ledere, ansatte på opplæringskontor, prøvenemndmedlemmer, ansatte i fylkeskommunen, lærere ved yrkesfaglige utdanningsprogram og yrkesfaglærerstudenter. Tittelen lyder slik: «Læring gjennom faglig arbeid. En praktisk innføring i fag- og yrkesopplæring».

Forfatterne ønsker at boka skal være et nyttig verktøy.

OM Å BLA OG Å LESE Selv uten å lese mye av den løpende teksten, vil praktiskere trolig kunne ha nytte og glede av denne boka. Bare det å bla i boka vil gjøre at mange umiddelbart kan finne noe de kan bruke i sitt arbeid. Forklaringen er enkel: Hele 50 av boka 200 sider er viet ulike former for praktisk anvendelige skjemaer, maler og sjekklister. Det gjelder for eksempel guide for samtaler i forbindelse med evaluering, mal for dokumentasjon av faglig læring og lokale læreplaner,

skjema for halvårsvurdering og skjema for kartlegging av læreforutsetninger.

Jeg antar at disse praktiske delene av boka vil kunne fungere på minst to måter.

For det første vil mange kunne bruke forfatternes ideer og forslag direkte. For det andre kan mye av det samme materialet brukes som grunnlag for sammenligning og egenvurdering: Eksempelene i boka kan utfordre leserne til å se på sin egen praksis og ta stilling til om de vil fortsette som før eller foreta endringer.

LESERVENNLIG I tillegg til det som er nevnt ovenfor, inneholder boka en rekke foto og illustrasjoner. Dessuten har den en detaljert innholdsfortegnelse. Samlet sett gjør dette at boka virker luftig, lett å lese og enkel å finne fram i. Om neste utgave av boka også utstyres med et stikkordregister, vil det gjøre boka ytterligere leservennlig og anvendelig om håndbok.

OPPDATERT KUNNSKAP Bokas tre lengste kapitler gir informativ kunnskap om: Hvordan bruke læreplanen? (kap. 2); Planleggingen

av opplæringen i bedriften (kap. 5); og Fag- og svenneprøven (kap. 8). Fremstillingen er klar og forståelig også for dem som ikke har sitt virke knyttet til yrkesopplæring.

For øvrig har boka kapitler om roller i fag- og yrkesopplæring, vurdering og veiledning underveis i opplæringen. Fag- og svenneprøve er også utførlig behandlet.

Til sist er det et interessant kapittel om hvordan en kan videreutvikle måter å drive opplæring i bedrift på.

All tekst har et oppdatert innhold, både hva gjelder hvordan yrkesopplæring foregår, og hvordan dette praktisk er organisert og regulert av lov og bestemmelser.

TO MANGLER På tross av alt nyttig innhold mener jeg boka mangler behandling av to sentrale tema når det gjelder læring i bedrift: Det første er instruktørens iakttagelse av hvordan lærekandidater og lærlinger arbeider. Det andre er instruktøren som modell for dem som skal lære.

Boka har egne sider om vurdering. Her kan det virke

som vurdering er noe som skjer først når instruktøren meddeler noe til lærlingen eller lærekandidaten. Men vurderingen starter mye før det, nemlig når instruktøren iakttar det lærlingen og lærekandidaten utfører. Ulike instruktører iakttar ulikt, og vil derfor delvis også vurdere ulikt.

Tidlig i boka vises det til yrkesopplæringens historie bakover til middelalderen.

Derimot står det lite om den læremåten som har fungert helt fra da og til nå: nemlig den profesjonelle som yrkesfaglig modell.

Å skrive faglig og konkret om disse to temaene er ikke uten videre enkelt. Men det er ingen grunn til ikke å forsøke.

ANBEFALING Forfatterne ønsker at deres bok skal være et nyttig verktøy for dem de skriver for. Det mener jeg de har fått til.

Derfor anbefales boka for alle som har med yrkesopplæring å gjøre.

For andre vil den dessuten gi et godt bilde av hvordan yrkesopplæring foregår.

PETIT | KARI KLØVSTAD har vokst opp i Løten i Innlandet, og hun har vært journalist siden hun var 21 år. Hun er svært fotointeressert og har tatt fotoutdanning på Strømmen videregående skole. Hun bor på Langhus i Nordre Follo. Der har hun en hage hun later som er et småbruk, og hun koser seg med å dyrke eller sanke egen mat.

Det er ikke så lett å bli klok på lærerne

Alle er enige om at lærerne gjør en viktig jobb, så her kunne egentlig denne teksten ha sluttet. Men det kan virke som om en del lærerne tviler litt på at vi har fått med oss hvor mye innsatsen deres betyr, så de vil fremheve det litt ekstra. For de må jo bidra med oppdragelsen, har omfattende læreplaner å forholde seg til og mange oppgaver i hverdagen. Her er det bare å nikke. Og det har ingen hensikt å komme med ufine utsagn som at «en skulle vært lærer om sommer'n og bjørn om vinter'n». For vi er fortsatt enige om at jobben denne yrkesgruppen gjør, er viktig. Barn og unge trenger god opplæring av dyktige fagfolk.

Men her er vi ofte ved det punktet der lærerne virkelig vil at vi skal forstå hvor stor innsats de gjør. Det er ikke noe rart om de blir slitne av all dokumenteringen og papirarbeidet, krangler, tårer, prøver som skal rettes, foreldre som maser på SMS, trange kontorer, støy og mangelen på parkeringsplasser. Kommer det flere lærere til, blir listen enda lengre. En plakat med «Se oss, og sett pris på oss» hadde dekket det meste.

Sist jeg var på ferie, møtte jeg en dyktig reiseleder, som ledet oss trygt fram mellom slanger og krokodiller. Da samtalen kom inn på tidligere yrkesliv, fortalte hun at hun hadde vært lærer hjemme i Danmark.

Så hvorfor sluttet hun?

Hun var så lei.

Av masete elever – eller plagsomme foreldre?

Nei, av lærerkolleger som alltid hadde noe å klage over. Det tappet alle kreftene ut av henne.

Så er det denne vanskelige balansegangen, for det skal jo

være lov å si fra hvis noe er galt. Et tips kan være å engasjere seg i fagforeningen for å forbedre forholdene, i stedet for å starte klagekor. Uffer du deg til en sykepleier, bussjåfør eller en annen yrkesgruppe, får du garantert i retur hva de sliter med, så da er det bare å leie Konserthuset.

Mitt inntrykk er at lærerne på yrkesfag har litt lavere skuldre. De har en trygghet i at de kan yrket sitt, og har med seg erfaringer fra ulike arbeidsteder. Og for å sitere Morten, som er lærer i billakkeringsfaget og ble presentert i forrige nummer av Yrke:

«Det er inspirerende å jobbe med hyggelig og flink ungdom. Som lærer kan du leke med faget, og ingen dager er like.»

Jeg avslutter med et lite tilbakeblikk. For 25 år siden ble jeg godt kjent med en lærer.

Hun hadde ansvaret for klassen til datteren min, og jeg ble imponert over evnene hennes både som gledesspreder og fredsmekler. Her var det mange, både små og store, som hadde mye de skulle ha sagt, og verken pinnekrig eller høylytt krangling ble akseptert. Med kvikk nordlandsdialekt og stødig styring klarte hun også å få kunnskapen på plass hos en flokk med mye bein og armer. Senere har jeg ofte møtt henne på gangveien, på tur med nye klasser. De skal opp i skogen for å løse oppgaver og spise matpakkene sine. Da får jeg også en klem når jeg farer forbi og en forsikring om at alt er bra. Barna er store, flokken med barnebarn vokser, og det er mye liv og moro.

Hun trenger ingen forsikring om at hun gjør en viktig jobb som lærer. Det vet hun. ❖

Skråblikk på yrke

Alt var bedre før

Faren min var snekker. Eller det vil si: Folk kalte ham snekker. Han var utdannet skipselektriker i bunn og seilte i utenriksfart. Da min mor endelig fikk ham hjem fra de sju hav, var frihets-trangen stor, og et yrke der det var stor fleksibilitet og selvstendighet, var snekkeryrket. Min far begynte å sette opp hus sammen med sin far. Det var ingen krav til utdanning, kompetansen gikk fra far til sønn. Da min bestefar ble pensjonist, fortsatte faren min alene.

Gudene vet hvordan han klarte å sette opp hele hus helt alene. I sol og regn, både sommer og vinter. Jeg var med ham på jobb noen ganger i løpet av oppveksten. Ofte var det dager da det var mye bæring eller det skulle legges takstein eller settes opp takstoler. Det hendte ofte at materialene ble lastet av femti meter fra huset, og at lekter og

to-tom-fire måtte bæres det siste stykket. Faren min tok en tur av gangen. Han visste hvordan man skulle bære. Man kunne nesten ikke se han jobbe, det var akkurat som stendere, takstoler, bærevegger og panel bare dukket opp rundt ham.

Alltid var det med et par ekstra to-tom-seks med materialene. De ble brukt til stillas. Stillaset ble slått opp med plankerester og overskudd fra byggingen. Faren min datt aldri ned, og selv som 89-åring har han en balanse som en 50-åring kan misunne ham.

Selv om faren min ikke hadde utdanning innenfor snekkerfaget, var han en håndverker. Kjennskap til materialenes egenskaper, styrker og svakheter var bygd på erfaring. Listing med profilerte lister i rom med mange vinkler tok den tiden det tok, men det skulle gjøres ordentlig. Et

Foto: Stella Ramborg

rekkerverk på en trapp hadde han inngående kjennskap til hvordan skulle se ut og, ikke minst, føles.

Idrett var det lite av på fritiden til faren min. Det var restitusjon som gjaldt. Men han hadde overskudd og energi til å holde en stor hage og dyrke sine egne grønnsaker, i tillegg til at det alltid var et ombyggingsprosjekt på gang i huset vi bodde i. Da han kom hjem fra arbeidet, satte han til livs en mengde middagsmat. Det var ikke en fettrest igjen i panna, og fisken vi fisket i helgene, ble fortært med mengder av smør. Kjøttkakene gikk ned på høykant, og det var mange av dem. Måltidet var en mellomting av seremoni og nødvendig påfyll av energi. Likevel var han tynn, senete og fryktelig sterk. I løpet av arbeidsdagen spiste han seksten brødskiver og drakk en termos

med kaffe. Annet påfyll av væske var unødvendig, mente han.

Verktøykassa hans var helt spesiell. Den var arvet etter faren hans. Den var smal og lang med et langt håndtak. Den rommet syler, dor, hammere, tomrestokker og vater. Borene var hånddrevet. Verktøyet var brukt i generasjoner før. Sagene var flere, rottehale, stikksag. På kveldene filte han opp sagene og tok vare på metallsporet. På trappa utenfor huset vårt drysset han sporet over en tent fyrstikk, det ble nyttårsaften i noen sekunder.

Firmabilen til faren min var familiens VW Variant stasjonsvogn. Markedsføringen hans var ryktet i lokalmiljøet, bilen trengte ingen reklameplakater. Man visste hvem som kjørte den bilen.

Dette kan kanskje virke som fagromantikk. Og jeg

har delte meninger om hvordan yrket har utviklet seg. Det er enda godt at vi har fått en god utdanning, og at det kreves fagbrev. Jeg tror for eksempel få ønsker seg tilbake til HMS-situasjonen min far var i. Kanskje heller ikke at arbeidet var så fysisk krevende og feriene korte. Men det er nok mange som kan ønske seg bort fra krevende kunder, mas på mobiltelefonen og rigide regler om dokumentasjon. Følelsen av å ikke ha tid til å levere den kvaliteten som snekkeren i deg helst vil levere, når anbudsrundene tar helt av, kan sikkert ta livsgleden av en gjennomsnittssnekker.

Så selv om det er store fordeler med at bransjene har blitt mer og mer strømlinjeformet, er det også mulig at vi har mistet noe på veien. Hus skal leves i, og det har kanskje noe å si

om det er bygget og formet av en fagmann som har tradisjonene og byggeskikkene med seg i yrket sitt. Og ikke minst vil det ha mye å si at en fagmann- eller kvinne har yrkesstolthet og mulighet til å utøve faget sitt uten å tvinges til lettvinne løsninger. Norge blir et fattigere sted både kulturelt og materielt om vi ikke hegner om fagene og fagfolka våre. ❖

Når det kommer til jul, velger mange gris

Når det nå stunder mot mørketid og julefeiring, er det for de aller fleste utenkelig å feire uten ribbe, medisterkaker og medisterpølser. Ja, også syltelabber, sylte, skinkestek, koteletter, spekeskinke, spekepølse og leverpostei. Over hele verden er utstrakt bruk av svin på den kulinariske himmelen. Men svinet kan tilberedes på andre måter enn våre tradisjonelle juleretter.

TEKST OG BILDER **TORGEIR ØVERLAND**

Hvis noen skulle tro at svinet er et forholdsvis nytt bekjentskap, tar de feil.

Opprinnelsen til tamsvinet er selvfølgelig villsvin. Disse har levd side om side i tusenvis av år og samtidig i flere kulturer som ikke har hatt kontakt med hverandre.

Allerede for 9 000–11 000 år siden var svinet temmet og ble brukt i kostholdet. Funn i dagens Tyskland tyder på at grisen var domestisert allerede for 11 000 år siden, og funn i Midtøsten tyder på det samme der. Det var mer forutsigbart og enklere å ha husdyr

enn å jakte på ville dyr med et usikkert utfall. Dette markerer også overgangen fra jegersamfunn til jordbrukssamfunn. Det eldste, sikreste funnet etter tamsvin er fra Anatolia i Tyrkia. Men det er også gjort funn i Mesopotamia, mellom Eufrat og Tigris, der det er funnet leirfigurer som stammer fra rundt 4 000 før vår tid.

I Skandinavia generelt har svinet vært viktig helt fra yngre steinalder. Oppdrett av svin var ikke komplisert i og med at grisen er nøysom og flink til å finne mat i naturen. I Norge, på

Ruskeneset i Fana, er det gjort funn som stammer fra 1500–1400-tallet før vår tid.

Svinet har ikke bare gjort nytte som føde i seg selv, men har også blitt brukt til å finne føde. Blant annet blir de brukt av bønder for å finne trøffel, en svært ettertraktet og eksklusiv sopp som vokser under jorden i symbiose med, for det meste, eik. Svinet har en luktesans som langt overgår hundens. Problemet var at svinet hadde en tendens til å spise trøffelen selv, noe som ble dårlig butikk. Derfor begynte man

Oppskrifter

å dressere hunder til å lete seg fram til trøffelen, prisen er for tiden er cirka 90 000 kroner per kilo for hvit trøffel. Da blir det fort et stort tap dersom den blir spist av hjelperen.

Våre europeiske svineraser ble kryssset med kinesiske svineraser på 1700-tallet. Disse var ganske mye lettere og mer produktive enn dem vi hadde i Europa fra før. Det var også en ganske betydelig import av svarte vestindiske svineraser som ble kryssset inn med de europeiske svinerasene.

Dermed ble det kryssset frem en svinerace her i Norge som vi kaller norsk landsvin. Det er en lang og slank svine-type. Norsk landsvin ble definert som rase allerede på 1890-tallet. Dagens systematiske avlsarbeid startet i 1958 med dannelsen av Norsk Svineavlslag i 1958 og legger vekt på fruktbarhet og mor-egenskaper i avlsarbeidet. I dag er landsvinet en del av morlinja i cirka 85 prosent av den norske slaktegrisen, enten som rent landsvin eller som kryssing med yorkshire-rasen.

Produksjonen i Norge er beskjeden sammenlignet med resten av Europa og Asia med våre 1,6 millioner svin i året. Til sammenligning blir det slaktet 433 millioner svin i Kina hvert år og cirka 150 millioner svin i EU-området. Diverse politiske føringer regulerer produksjonen slik at det blir importert en god del svin fra Danmark og Tyskland – selv om dette er helt unødvendig, da vi har nok kapasitet i landbruket i Norge til å være selvforsynt.

Svin kan brukes i uendelig mange variasjoner, og hver verdensdel og hvert land har sine måter å tilberede svinekjøtt på. Disse variasjonene kommer av at tilgangen på krydder og garnityr varierer sterkt rundt omkring i verden.

Når man skal dele oppskrifter som er basert på svin, må man ha med den italienske varianten av ribbe, nemlig porchetta. Dette er en rett som stammer fra romertiden, og den gang ble porchetta brukt som gateemat. Da ble den skjært i tynne skiver og lagt inn i et rundstykke, akkurat som vi serverer hamburger i dag. Oppskriftene varierer noe etter hvilken region du besøker.

PORCHETTA

Oppskrift til 4 personer (tilberedningstid 3–4 timer)

2–2,5 kg tynnribbe uten ben
4–5 fedd hvitløk, eller mer om ønskelig
1 ss fennikelfrø
1 ss sorte pepperkorn
rikelig med tørkede urter etter eget ønske (f.eks. timian, merian, rosmarin og salvie)
salt
hyssing

Fremgangsmåte:

Legg ribben på en skjærefjøl med svorsiden opp. Skjær smale snitt i svoren med en universalkniv/tapetkniv. Ikke for dype snitt.

Strø salt på svoren, og gni det godt inn.

Snu ribben med svoren ned, og skjær et horisontalt snitt midt i ribben, men ikke helt gjennom.

Rist pepper- og fennikelfrøene lett i en panne på middels varme. Pass på at de ikke blir brent.

Ha pepper- og fennikelfrøene i en morter og knus dem. Tilsett hvitløk og tørkede urter i morteren, og knus det til en pasta. Tilsett gjerne litt olivenolje dersom den blir for tykk.

Brett ribben ut som du åpner en bok. Dryss på salt, og fordel krydderpastaen på hele ribben.

Rull den sammen til en rull med svorsiden vendt ut.

Bind den opp stramt med hyssingen. Hyssingen skal være i snittene du har lagd i svoren.

Legg rullen på en rist i en ildfast form eller langpanne, og tilsett 2–3 dl vann.

Legg over aluminiumsfolie, helst slik at den ikke kommer i kontakt med svoren. Dette er for å unngå at den brenner seg fast i svoren.

Stek/damp den i ovnen i cirka 45 min på 180 grader i varmluft. 190 grader dersom du ikke bruker varmluft.

Ta av folien, skru ned varmen til 120 grader og stek videre til den har kjernetemperatur på 75 grader.

Til slutt skru du opp til minst 250 grader og lar svoren poppe opp så den ser ut som baconcrisp. NB: Pass på hele tiden slik at den ikke blir brent.

Når svoren er ferdig poppet, tar du ut rullen og lar den hvile cirka en halv time. Server den som en hamburger eller som en middag med bakt potet og yndlingsgrønnsakene dine. Kok ut panna med litt vann og lag en saus på kraften.

Server med en en Felsina Berardenga Chianti Classico 2020. Varenummer 3465401.

JULESKINKE

Skal man feire på svensk vis, kommer man ikke utenom juleskinke. For en del år siden hadde vi en svensk venn på besøk i julen. Til ære for gjesten prøvde jeg å lage både «köttbullar» og «julsinka». Köttbullarna gikk ganske bra, men julsinkan ble ikke helt som den burde. Jeg har derfor funnet en oppskrift som ligger nærmere «à la Suede» enn det jeg klarte å prestere.

Juleskinke krever litt forberedelser. Først må man koke lake, og deretter salte noen dager i forveien. Tiden det tar før den er tilstrekkelig saltet, avhenger av størrelsen på steken. En stor stek kan måtte ligge i laken i inntil 3 uker, mens en mindre skinke er fornøyd om den får ligge i cirka 1 uke. Beregn også god tid til selve tilberedningen.

Saltlake, grunnoppskrift

Gang opp til du har så mye at det dekker skinken.

Bland vann og salt i forholdet 100–130 g salt per liter vann.

90 g sukker

1 ss lakesalt/nitrittsalt/salpeter

1 boks pilsner (0,33 l)

Kok opp, og la laken bli kald før du legger skinken i.

Sett det kaldt, og la skinken stå i laken i 1–3 uker avhengig av størrelsen.

Tilberedelse

Oppskrift til omtrent 4 personer

Ta cirka 1–1,3 kg skinkestek med svor som har ligget i saltlake i angitt tid. (NB! Steken skal ikke være surret, så ta gjerne kontakt med slakteren/kjøttdisken litt tid før du skal lage dette, for skinkestekene du finner i butikken, er vanligvis surret.) Legg den i en passende kjele på en rist.

Hell over kaldt vann til det dekker skinken. Tilsett 1 ss hel pepper, 3–4 laurbærblader og 3–5 hele allehånde.

Kok opp, skru ned varmen og la skinken trekke i 2–3 timer. Sjekk om steken er ferdig ved å stikke en strikkepinne eller liknende i den. Dersom det pipler ut blodig/rød saft fra stikket, må steken koke videre. Den må koke helt til det kommer blank kjøttsaft ut når du stikker i den.

Hvis du har et steketermometer, stikk det i steken og kok til den har en kjernetemperatur på 72 grader.

Mens steken koker, lager du blandingen til glaseringen/griljeringen.

Denne består av 1 egg, 3 ss svensk sennep, 1 ss sukker og griljermel. Bland ingrediensene sammen.

Når steken er ferdig kokt, tar du den opp av kjelen og trekker forsiktig av svoren.

Smør glaseringen utover overflaten hvor svoren har vært. Dryss på litt ekstra griljermel på toppen før du setter den inn i ovnen på 250 grader. La den stå til den blir gyllenbrun.

NB: Pass på den slik at den ikke blir brent.

I Sverige serverer man selvfølgelig øl og akevitt til julesinkan. Ofte en taffelakevitt.

I oppskriftsbøker som er over 2000 år gamle, ser vi at svinet var en viktig ingrediens i det romerske kjøkkenet. Som en kuriositet tar jeg med en oppskrift som ble utviklet av den berømte gourmeten Marcus Gavius Apicius. Han var født cirka 25 år fvt. og var en anerkjent kokk da Tiberius var keiser i Romerriket år 14–37.

SMÅ GRILLPØLSER (PÅ LATIN: FARCIMINA)

I oppskriften er det originalt Griess-mel, noe som likner semulegryn, men semulegryn er for tiden ikke mulig å få tak i, derfor har jeg brukt sammalt byggmel.

Oppskrift til 4 personer

50 g Griess-mel (originaloppskrift), juster mengden med byggmel om nødvendig

2 dl melk

1 dl vann

½ ts salt

400 g svinekjøtt

200 g spekk

¼ ts malt pepper

¼ ts salt

2 ss østerssaus

2 ss pinjekjerner, ristet og hakket

fåre- eller svinetarm (avhengig av om du vil lage tynne eller tykke pølser). Jeg har brukt svinetarm (tykke).

Tilberedning

Kok opp vann og melk. Dryss over melet mens du rører kraftig slik at det ikke blir klumper.

Kok i cirka 30 minutter. Det skal bli en forholdsvis tykk grøt, omtrent som farsen du lager.

Avkjøl grøten.

Mal kjøttet tre ganger og tilsett pepper, salt og østerssaus.

Bland godt.

Mal spekket to ganger, og rør det inn i kjøttet.

Tilsett de hakkede pinjekjernene og grøten, og bland det godt. Ha dette i tarmen, ikke for hardt stappet.

Snurr pølsen med jevne mellomrom slik at du får passe lengde på pølsene.

Ha pølsene i en kjele, hell på kaldt vann og litt salt. Varm opp til 80 grader, og la dem trekke i cirka 20–25 min etter at vannet har nådd 80 grader.

Når de skal spises, skal de enten grilles eller stekes i panne. Serveres med sennep, gjerne Dijon eller en annen sterk sennep.

Hva romerne drakk til dette, vet man ikke med sikkerhet, men vinen fløt nok mens de lå til bords. I dag vil jeg velge en Weihestephaner, weissbier fra verdens eldste bryggeri. Det ble etablert i 1040 og har vært i drift siden det!

Eksempelvis:

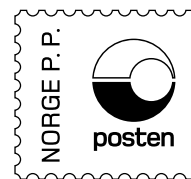
Det finnes mange spennende thaimatoppskrifter med svin. Det finnes mange kryddermiks-varianter i asiatiske curryer. Noen krydder er dog nesten alltid med, som hvitløk, chili, ingefær og gurkemeie. Slå deg løs og legg til de krydderne du ønsker.

Forresten: Har du tenkt på hvor fattig vokabularet vårt hadde vært uten svinet/grisen?

F.eks. grisegodt, svinaktig godt, grisevær, griseheldig, svinepels, lort-gris, kjælegris, sparegris, griseheldig etc.

ANNONSE

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Følg Yrke på Facebook

Her får du nyheter om yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Gå inn og følg oss, da vel!
@tidsskriftetyrke

YRKE